

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Khuddakanikāye

Udānapāli

1. Bodhivaggo

1. Paṭhamabodhisuttam

1. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā uruvelāyam viharati najjā nerañjarāya tīre bodhirukkhamūle paṭhamābhisaṃbuddho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāhaṃ ekapallāñkena nisinno hoti vimuttisukhapatiṣamvedī [vimuttisukham paṭisamvedī (syā. pī. ka.)]. Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā rattiyā paṭhamam yāmam paṭiccasamuppādaṃ anulomam sādhukam manasākāsi –

“Iti imasmīm sati idam hoti, imassuppādā idam uppajjati, yadidam – avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇam, viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ, nāmarūpapaccayā saṅyatanam, saṅyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānam, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham veditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yadā have pātubhavanti dhammā,
Ātāpino jhāyato brāhmaṇassa;
Athassa kaṅkhā vapayanti sabbā,
Yato pajānāti sahetudhamma”nti. paṭhamam;

2. Dutiyabodhisuttam

2. Evam me sutam – eka samayam bhagavā uruvelāyam viharati najjā nerañjarāya tīre bodhirukkhamūle paṭhamābhisaṃbuddho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāhaṃ ekapallāñkena nisinno hoti vimuttisukhapatiṣamvedī. Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā rattiyā majjhimaṃ yāmam paṭiccasamuppādaṃ paṭilomam sādhukam manasākāsi –

“Iti imasmīm asati idam na hoti, imassa nirodhā idam nirujjhati, yadidam – avijjānirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, nāmarūpanirodhhā saṅyatananirodho, saṅyatananirodhhā phassanirodho, phassanirodhhā vedanānirodho, vedanānirodhhā taṇhānirodho, taṇhānirodhhā upādānanirodho, upādānanirodhhā bhavanirodho, bhavanirodhhā jātinirodho, jātinirodhhā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham veditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yadā have pātubhavanti dhammā,
Ātāpino jhāyato brāhmaṇassa;

Athassa kañkhā vapayanti sabbā,
Yato khayam paccayānam avedī”ti. dutiyam;

3. Tatiyabodhisuttam

3. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā uruvelāyam viharati najjā nerañjarāya tīre bodhirukkhamūle pañhamābhisañambuddho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāham ekapallāñkena nisinno hoti vimuttisukhapañcasamvedī. Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vutthahitvā rattiyyā pacchimam yāmam pañcicasamuppādām anulomapatiñgom sādhukam manasākāsi –

“Iti imasmim sati idam hoti, imassuppādā idam uppajjati, imasmim asati idam na hoti, imassa nirodhā idam nirujjhati; yadidam – avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇam, viññāṇapaccayā nāmarūpam, nāmarūpapaccayā salāyatanam, salāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānam, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsa sambhavanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.

“Avijjāya tveva asesavirāganirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, nāmarūpanirodhā saṭṭayatananirodho, saṭṭayatananirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmarañam sokapari devadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi –

“Yadā have pātubhavanti dhammā,
Ātāpino jhāyato brāhmaṇassa;
Vidhūpayam tiṭṭhati mārasenam,
Sūriyova [suriyova (sī. syā. kam. pī.)] obhāsayamantalikkha”nti. tatiyam;

4. Humhuñkasuttam

4. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā uruvelāyam viharati najjā nerañjarāya tīre ajapālanigrodhe pañhamābhisañambuddho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāham ekapallañkena nisinno hoti vimuttisukhapañcasamvedī. Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vutthāsi.

Atha kho aññataro humhuñkajātiko [huhuñkajātiko (sī. syā. kañ. pī.)] brāhmaṇo yena bhagavā tenupasāñkami; upasañkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītiśāretvā ekamantam ṭhito kho so brāhmaṇo bhagavantam etadavoca – “kittāvatā nu kho, bho gotama, brāhmaṇo hoti, katame ca pana brāhmaṇakaraṇā [brāhmaṇakārakā (ka.)] dhammā”ti?

Atha kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi –

“Yo brāhmaṇo bāhitapāpadhammo,
Nihumhuñko [nihuhuñko (sī. syā. kam pī.)] nikkasāvo yatatto;
Vedantagū vūsitabrahmacariyo,
Dhammena so brahmavādaṁ vadeyya;
Yassussadā natthi kuhiñci loke”ti. catuttham;

5. Brāhmaṇasuttam

5. Evam me sutam – ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā ca sāriputto āyasmā ca mahāmoggallāno āyasmā ca mahākassapo āyasmā ca mahākaccāno [mahākaccāyano (sī. pī. ka.)] āyasmā ca mahākoṭṭhiko āyasmā ca mahākappino āyasmā ca mahācundo āyasmā ca anuruddho āyasmā ca revato āyasmā ca nando [ānando (sī. pī.)] yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su.

Addasā kho bhagavā te āyasmante dūratova āgacchante; disvāna bhikkhū āmantesi – “ete, bhikkhave, brāhmaṇā āgacchanti; ete, bhikkhave, brāhmaṇā āgacchantī”ti. Evam vutte, aññataro brāhmaṇajātiko bhikkhu bhagavantam etadavoca – “kittāvatā nu kho, bhante, brāhmaṇo hoti, katame ca pana brāhmaṇakaraṇā dharmā”ti?

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Bāhitvā pāpake dhamme, ye caranti sadā satā;
Khīṇasamyojanā buddhā, te ve [teva (sī.)] lokasmi brāhmaṇā”ti. pañcamam;

6. Mahākassapasuttam

6. Evam me sutam – ekaṁ samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā mahākassapo pippaliguḥāyam [pipphaliguḥāyam (syā.), simbaliguḥāyam (ka.)] viharati ābādhiko [ābādhiko hoti (syā. pī.)] dukkhiito bālhagilāno. Atha kho āyasmā mahākassapo aparena samayena tamhā ābādhā vuṭṭhāsi. Atha kho āyasmato mahākassapassa tamhā ābādhā vuṭṭhitassa etadahosi – “yamnūnāham rājagahaṁ piṇḍaya paviseyya”nti.

Tena kho pana samayena pañcamattāni devatāsatāni ussukkam āpannāni honti āyasmato mahākassapassa piṇḍapātapaṭilābhāya. Atha kho āyasmā mahākassapo tāni pañcamattāni devatāsatāni paṭikkhipitvā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṁ piṇḍaya pāvisi – yena daliddavisikhā kapaṇavisikhā pesakāravisikhā. Addasā kho bhagavā āyasmantam mahākassapam rājagahe piṇḍaya carantam yena daliddavisikhā kapaṇavisikhā pesakāravisikhā.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Anaññaposimaññātam, dantam sāre patiṭṭhitam;
Khīṇasavaṁ vantadosam, tamaham brūmi brāhmaṇa”nti. chaṭṭham;

7. Ajakalāpakasuttam

7. Evam me sutam – ekaṁ samayam bhagavā pāvāyam [pāṭaliyam (pī.)] viharati ajakalāpake cetiye, ajakalāpakkassa yakkhassa bhavane. Tena kho pana samayena bhagavā rattandhakāratimisāyam abbhokāse nisinno hoti; devo ca ekamekaṁ phusāyati. Atha kho ajakalāpako yakkho bhagavato bhayam chambhitattam lomahamsam uppādetukāmo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavato avidūre tikkhattum “akkulo pakkulo”ti akkulapakkulikam akāsi – “eso te, samaṇa, pisāco”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yadā sakesu dhammesu, pāragū hoti brāhmaṇo;
Atha etam pisācañca, pakkulañcātivattati”ti. sattamam;

8. Saṅgāmajisuttam

8. Evam me sutam – ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā saṅgāmajī sāvatthim anuppatto hoti bhagavantam dassanāya. Assosi kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā – “ayyo kira saṅgāmajī sāvatthim anuppatto”ti. Sā dārakam ādāya jetavanam agamāsi.

Tena kho pana samayena āyasmā saṅgāmajī aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisinno hoti. Atha kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā yenāyasmā saṅgāmajī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ saṅgāmajim etadavoca – “khuddaputtañhi [khuddaputtāmhi (sī.)], samanā, posa ma”nti. Evam vutte, āyasmā saṅgāmajī tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā āyasmantaṁ saṅgāmajim etadavoca – “khuddaputtañhi, samanā, posa ma”nti. Dutiyampi kho āyasmā saṅgāmajī tuṇhī ahosi.

Tatiyampi kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā āyasmantaṁ saṅgāmajim etadavoca – “khuddaputtañhi, samanā, posa ma”nti. Tatiyampi kho āyasmā saṅgāmajī tuṇhī ahosi.

Atha kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā tam dārakam āyasmato saṅgāmajissa purato nikhipitvā pakkāmi [pakkami (ka.) evamuparipi] – “eso [esa (sī. ka.)] te, samanā,utto; posa na”nti.

Atha kho āyasmā saṅgāmajī tam dārakam neva olokesi nāpi ālapi. Atha kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā avidūram [avidūre (syā. pī.)] gantvā apalokentī addasa āyasmantaṁ saṅgāmajim tam dārakam neva olokentam nāpi ālapantam, disvānassā etadahosi – “na cāyaṁ samaṇo puttenapi atthiko”ti. Tato paṭinivattitvā dārakam ādāya pakkāmi. Addasā kho bhagavā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikāya evarūpaṁ vippakāraṁ.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Āyantiṁ nābhinandati, pakkamantiṁ na socati;
Saṅgā saṅgāmajim muttam, tamahaṁ brūmi brāhmaṇa”nti. aṭṭhamam;

9. Jaṭilasuttam

9. Evam me sutam – ekaṁ samayam bhagavā gayāyam viharati gayāsīse. Tena kho pana samayena sambahulā jaṭilā sītāsu hemantikāsu rattīsu antaraṭṭhake himapātasamaye gayāyam ummujjantipi nimujjantipi, ummujjanumujjampi karonti osiñcantipi, aggimpi juhanti – “iminā suddhī”ti.

Addasā kho bhagavā te sambahule jaṭile sītāsu hemantikāsu rattīsu antaraṭṭhake himapātasamaye gayāyam ummujjantepi nimujjantepi ummujjanumujjampi karonte [ummujjanumujjam karontepi (sī. pī. ka.)] osiñcantepi aggimpi juhante – “iminā suddhī”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Na udakena sucī hotī, bahvettha nhāyatī [nahāyatī (sī.)] jano;
Yamhi saccañca dhammo ca, so sucī so ca brāhmaṇo”ti. navamam;

10. Bāhiyasuttam

10. Evam me sutam – ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa

ārāme. Tena kho pana samayena bāhiyo dārucīriyo suppārake paṭivasati samuddatīre sakkato garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Atha kho bāhiyassa dārucīriyassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – “ye kho keci loke arahanto vā arahattamaggam vā samāpannā, aham tesam aññataro”ti.

Atha kho bāhiyassa dārucīriyassa purāṇasālohitā devatā anukampikā atthakāmā bāhiyassa dārucīriyassa cetasā cetoparivitakkamaññāya yena bāhiyo dārucīriyo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bāhiyam dārucīriyam etadavoca – “neva kho tvam, bāhiya, arahā, nāpi arahattamaggam vā samāpanno. Sāpi te paṭipadā natthi yāya tvam arahā vā assa [assasi (syā. ka.)] arahattamaggam vā samāpanno”ti.

“Atha ke carahi sadevake loke arahanto vā arahattamaggam vā samāpanno”ti? “Atthi, bāhiya, uttaresu janapadesu [janapade (sī.)] sāvatthi nāma nagaram. Tattha so bhagavā etarahi viharati araham sammāsambuddho. So hi, bāhiya, bhagavā arahā ceva arahattāya ca dhammam deseti”ti.

Atha kho bāhiyo dārucīriyo tāya devatāya samvejito tāvadeva suppārakamhā pakkāmi. Sabbattha ekarattiparivāsenā yena sāvatthi jetavanam anāthapiṇḍikassa ārāmo tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho bāhiyo dārucīriyo yena te bhikkhū tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca – “kahañ nu kho, bhante, etarahi bhagavā viharati araham sammāsambuddho? Dassanakāmamhā mayam tam bhagavantam arahantam sammāsambuddha”nti. “Antaragharam paviṭṭho kho, bāhiya, bhagavā piṇḍāyā”ti.

Atha kho bāhiyo dārucīriyo taramānarūpo jetavanā nikkhāmitvā sāvatthim pavisitvā addasa bhagavantam sāvatthiyam piṇḍāya carantam pāsādikam pasādanīyam santindriyam santamānasam uttamadamatthesamathamanuppattam dantam guttam yatindriyam nāgam. Disvāna yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavato pāde sirasā nipatitvā bhagavantam etadavoca – “desetu me, bhante bhagavā, dhammam; desetu, sugato, dhammam, yam mamassa dīgharattam hitāya sukhāyā”ti. Evam vutte, bhagavā bāhiyam dārucīriyam etadavoca – “akālo kho tāva, bāhiya, antaragharam paviṭṭhamhā piṇḍāyā”ti.

Dutiyampi kho bāhiyo dārucīriyo bhagavantam etadavoca – “dujjānam kho panetam, bhante, bhagavato vā jīvitantarāyānam, mayham vā jīvitantarāyānam. Desetu me, bhante bhagavā, dhammam; desetu, sugato, dhammam, yam mamassa dīgharattam hitāya sukhāyā”ti. Dutiyampi kho bhagavā bāhiyam dārucīriyam etadavoca – “akālo kho tāva, bāhiya, antaragharam paviṭṭhamhā piṇḍāyā”ti.

Tatiyampi kho bāhiyo dārucīriyo bhagavantam etadavoca – “dujjānam kho panetam, bhante, bhagavato vā jīvitantarāyānam, mayham vā jīvitantarāyānam. Desetu me bhante bhagavā, dhammam; desetu, sugato, dhammam, yam mamassa dīgharattam hitāya sukhāyā”ti.

“Tasmātiha te, bāhiya, evam sikkhitabbam – ‘diṭṭhe diṭṭhamattam bhavissati, sute sutamattam bhavissati, mute mutamattam bhavissati, viññātē viññātamattam bhavissati’ti. Evañhi te, bāhiya, sikkhitabbam. Yato kho te, bāhiya, diṭṭhe diṭṭhamattam bhavissati, sute sutamattam bhavissati, mute mutamattam bhavissati, viññātē viññātamattam bhavissati, tato tvam, bāhiya, na tena; yato tvam, bāhiya, na tena tato tvam, bāhiya, na tattha; yato tvam, bāhiya, na tattha, tato tvam, bāhiya, nevidha na huram na ubhayamantarena. Esevanto dukkhassā”ti.

Atha kho bāhiyassa dārucīriyassa bhagavato imāya saṃkhittāya dhammadesanāya tāvadeva anupādāya āsavehi cittam vimucci.

Atha kho bhagavā bāhiyam dārucīriyam iminā saṃkhittena ovādena ovaditvā pakkāmi. Atha kho acirapakkantassa bhagavato bāhiyam dārucīriyam gāvī taruṇavacchā adhipatitvā [adhipātētvā (sī. syā. pī.), adhipātitvā (ka.)] jīvitā voropesi.

Atha kho bhagavā sāvatthiyam piṇḍaya caritvā pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkanto sambahulehi bhikkhūhi saddhim nagaramhā nikkhamitvā addasa bāhiyam dārucīriyam kālaṅkataṁ [kālakataṁ (sī. syā. kam.)]; disvāna bhikkhū āmantesi – “gaṇhatha, bhikkhave, bāhiyassa dārucīriyassa sarīrakam; mañcakam āropetvā nīharitvā jhāpetha; thūpañcassa karotha. Sabrahmacārī vo, bhikkhave, kālaṅkato”ti.

“Evaṁ, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paṭissutvā bāhiyassa dārucīriyassa sarīrakam mañcakam āropetvā nīharitvā jhāpetvā thūpañcassa katvā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantaṁ etadavocum – “daddham, bhante, bāhiyassa dārucīriyassa sarīram, thūpo cassa kato. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti? “Paññito, bhikkhave, bāhiyo dārucīriyo paccapādi dhammassānudhammaṁ; na ca mām dhammādhikaraṇam vihesesi. Parinibbuto, bhikkhave, bāhiyo dārucīriyo”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yattha āpo ca pathavī, tejo vāyo na gādhati;
Na tattha sukkā jotanti, ādicco nappakāsati;
Na tattha candimā bhāti, tamo tattha na vijjati.

“Yadā ca attanāvedi [vedhī (ka.)], muni monena brāhmaṇo;
Atha rūpā arūpā ca, sukhadukkhā pamuccatī”ti. dasamam;

(Ayampi udāno vutto bhagavatā iti me sutanti.) [( ) syāmapotthake natthi]

Bodhivaggo paṭhamo niṭṭhito.

Tassuddānam –

Tayo bodhi ca huṇhuṇko [tayo ca bodhi nigrodho (sabbattha)], brāhmaṇo [te therā (sī. syā. pī.), therō (ka.)] kassapena ca;
Aja [pāvāya (sī. syā.), pāṭaliyam (pī.), pāvā (ka.)] saṅgāma jaṭilā, bāhiyenāti te dasāti.

2. Mucalindavaggo

1. Mucalindasuttam

11. Evaṁ me sutam – ekaṁ samayam bhagavā uruvelāyam viharati najjā nerañjarāya tīre mucalindamūle paṭhamābhisaṁbuddho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāham ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapañisaṁvedī.

Tena kho pana samayena mahā akālamegho udapādi sattāhavaddalikā sītavātaduddinī. Atha kho mucalindo nāgarājā sakabhavanā nikkhamitvā bhagavato kāyam sattakkhattum bhoge hi parikkhipitvā uparimuddhani mahantam phaṇam vihacca aṭṭhāsi – “mā bhagavantaṁ sītam, mā bhagavantaṁ uṇham, mā bhagavantaṁ ḍamṣamakasavātātapasariṣapa [siriṁsapa (sī. syā. kam. pī.)] samphasso”ti.

Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi. Atha kho mucalindo nāgarājā viddham vigatavalāhakam devam viditvā bhagavato kāyā bhoge viniveṭhetvā sakavaṇṇam paṭisamharitvā māṇavakavaṇṇam abhinimminitvā bhagavato purato aṭṭhāsi pañjaliko bhagavantaṁ namassamāno.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Sukho viveko tuṭṭhassa, sutadhammassa passato;
Abyāpajjam sukham loke, pāṇabhūtesu samyamo.

“Sukhā virāgatā loke, kāmānam samatikkamo;
Asmimānassa yo vinayo, etam ve paramam sukha”nti. paṭhamam;

2. Rājasuttam

12. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulānam bhikkhūnam pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantānam upaṭṭhānasālāyam sannisinnānam sannipatitānam ayamantarākathā udapādi – “ko nu kho, āvuso, imesam dvinnam rājūnam mahaddhanataro vā mahābhogataro vā mahākosataro vā mahāvijitatitaro vā mahāvāhanataro vā mahabbalataro vā mahiddhikataro vā mahānubhāvataro vā rājā vā māgadho seniyo bimbisāro, rājā vā pasenadi kosalo”ti? Ayañcarahi tesam bhikkhūnam antarākathā hoti vippakatā.

Atha kho bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yenupaṭṭhānasālā tenupasaṅkami; upasankamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā sannipatitā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti?

“Idha, bhante, amhākam pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantānam upaṭṭhānasālāyam sannisinnānam sannipatitānam ayamantarākathā udapādi – ‘ko nu kho, āvuso, imesam dvinnam rājūnam mahaddhanataro vā mahābhogataro vā mahākosataro vā mahāvijitatitaro vā mahabbalataro vā mahiddhikataro vā mahānubhāvataro vā rājā vā māgadho seniyo bimbisāro, rājā vā pasenadi kosalo’ti? Ayam kho no, bhante, antarākathā vippakatā, atha bhagavā anuppatto”ti.

“Na khvetam, bhikkhave, tumhākam patirūpam kulaputtānam saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitānam yaṁ tumhe evarūpiṁ kathaṁ katheyyātha. Sannipatitānam vo, bhikkhave, dvayam karaṇīyam – dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvo”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yañca kāmasukham loke, yañcidam diviyam sukham;
Taṇhakkhayasukhassete, kalam nāgghanti sołasi”nti. dutiyam;

3. Daṇḍasuttam

13. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā kumārakā antarā ca sāvatthim antarā ca jetavanam ahim daṇḍena hananti. Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍaya pāvisi. Addasā kho bhagavā sambahule kumārake antarā ca sāvatthim antarā ca jetavanam ahim daṇḍena hanante.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Sukhakāmāni bhūtāni, yo daṇḍena vihiṁsatī;
Attano sukhamesāno, pecca so na labhate sukham.

“Sukhakāmāni bhūtāni, yo daṇḍena na himsatī;

Attano sukhamesāno, pecca so labhate sukha”nti. tatiyam;

4. Sakkārasuttam

14. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Bhikkhusaṅghopi sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā [na apacitā (syā. pī.)] apūjītā anapacitā, na lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Atha kho te aññatitthiyā paribbājakā bhagavato sakkāram asahamānā bhikkhusaṅghassa ca gāme ca araññe ca bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti roSENTI vihesenti.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamītsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdimstu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum – “etarahi, bhante, bhagavā sakkato garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Bhikkhusaṅghopi sakkato garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā agarukatā amānitā apūjītā anapacitā, na lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Atha kho te, bhante, aññatitthiyā paribbājakā bhagavato sakkāram asahamānā bhikkhusaṅghassa ca gāme ca araññe ca bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti roSENTI vihesantī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Gāme araññe sukhadukkhaphuṭho,
Nevattato no parato dahetha;
Phusanti phassā upadhim paṭicca,
Nirūpadhim kena phuseyyu phassā”ti. catuttham;

5. Upāsakasuttam

15. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññataro icchānaṅgalako upāsako sāvatthim anuppatto hoti kenacideva karaṇīyena. Atha kho so upāsako sāvatthiyam tam karaṇīyam tīretvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho tam upāsakam bhagavā etadavoca – “cirassam kho tvam, upāsaka, imam pariyāyamakāsi yadidam idhāgamanāyā”ti.

“Cirapaṭikāham, bhante, bhagavantam dassanāya upasaṅkamitukāmo, api cāham kehici kehici kiccakaraṇīyehi byāvaṭo. Evāham nāsakkhim bhagavantam dassanāya upasaṅkamitu”nti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Sukham vata tassa na hoti kiñci,
Saṅkhātadhammassa bahussutassa;
Sakiñcanam passa vihaññamānam,
Jano janasmiñ paṭibandharūpo”ti. pañcamam;

6. Gabbhinīsuttam

16. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa

ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa paribbājakassa daharamāṇavikā pajāpati hoti gabbhinī upavijaññā. Atha kho sā paribbājikā tam paribbājakam etadavoca – “gaccha tvam, brāhmaṇa, telam āhara, yaṁ me vijātāya bhavissatī”ti.

Evam vutte, so paribbājako tam paribbājikam etadavoca – “kuto panāham, bhoti [bhotiyā (syā. pī. ka.)], telam āharāmī”ti? Dutiyampi kho sā paribbājikā tam paribbājakam etadavoca – “gaccha tvam, brāhmaṇa, telam āhara, yaṁ me vijātāya bhavissatī”ti. Dutiyampi kho so paribbājiko tam paribbājikam etadavoca – “kuto panāham, bhoti, telam āharāmī”ti? Tatiyampi kho sā paribbājikā tam paribbājakam etadavoca – “gaccha tvam, brāhmaṇa, telam āhara, yaṁ me vijātāya bhavissatī”ti.

Tena kho pana samayena rañño pasenadissa kosalassa koṭṭhāgāre samanassa vā brāhmaṇassa vā sappissa vā telassa vā yāvadattham pātum dīyati [diyyati (sī. ka.)], no nīharitum.

Atha kho tassa paribbājakassa etadahosi – “rañño kho pana pasenadissa kosalassa koṭṭhāgāre samanassa vā brāhmaṇassa vā sappissa vā telassa vā yāvadattham pātum dīyati, no nīharitum. Yaṁnūnāham rañño pasenadissa kosalassa koṭṭhāgāram gantvā telassa yāvadattham pivitvā gharam āgantvā ucchadditvāna [uggiritvāna (sī. syā. pī.), ucchaditvā (sī. syā. aṭṭha.), ucchaḍḍitvāna (ka.)] dadeyyam, yaṁ imissā vijātāya bhavissatī”ti.

Atha kho so paribbājako rañño pasenadissa kosalassa koṭṭhāgāram gantvā telassa yāvadattham pivitvā gharam āgantvā neva sakkoti uddham kātum, na pana adho. So dukkhāhi tibbāhi [tippāhi (syā.)] kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭho āvaṭṭati parivaṭṭati.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍaya pāvisi. Addasā kho bhagavā tam paribbājakam dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭham āvaṭṭamānam parivaṭṭamānam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Sukhino vata ye akiñcanā,
Vedaguno hi janā akiñcanā;
Sakiñcanam passa vihaññamānam,
Jano janasmiṁ paṭibandhacitto” [paṭibaddhacitto (syā.), paṭibandharupo (?)] ti. chaṭṭham;

7. Ekaputtakasuttam

17. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa upāsakassa ekaputtako piyo manāpo kālaṅkato hoti.

Atha kho sambahulā upāsakā allavatthā allakesā divā divassa yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho te upāsake bhagavā etadavoca – “kim nu kho tumhe, upāsakā, allavatthā allakesā idhūpasaṅkamantā divā divassā”ti?

Evam vutte, so upāsako bhagavantam etadavoca – “mayham kho, bhante, ekaputtako piyo manāpo kālaṅkato. Tena mayam allavatthā allakesā idhūpasaṅkamantā divā divassā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Piyarūpassādagadhitāse [piyarūpassātagadhitāse (sī. pī.)],
Devakāyā puthu manussā ca;

Aghāvino pari�unnā,
Maccurājassa vasam̄ gacchanti.

“Ye ve divā ca ratto ca,
Appamattā jahanti piyarūpam̄;
Te ve khaṇanti aghamūlam̄,
Maccuno āmisam̄ durativatta”nti. sattamam̄;

8. Suppavāsasuttam̄

18. Evañ me sutam – ekam̄ samayam̄ bhagavā kuñḍikāyam [kuñḍiyāyam (sī. syā. pī.)] viharati kuñḍadhānavane [kuñḍitthānavane (syā. pī.)]. Tena kho pana samayena suppavāsā koliyadhītā satta vassāni gabbham dhāreti. Sattāham̄ mūltagabbhā sā dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā tīhi vitakkehi adhivāseti – “sammāsambuddho vata so bhagavā yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammam̄ deseti; suppatipanno vata tassa bhagavato sāvakasaṅgo yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno; susukham̄ vata tam̄ nibbānam̄ yatthidam̄ evarūpam̄ dukkham̄ na samvijjatī”ti.

Atha kho suppavāsā koliyadhītā sāmikam̄ āmantesi – “ehi tvam̄, ayyaputta, yena bhagavā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi; appābādham̄ appātaṅkam̄ lahuṭṭhānam̄ balam̄ phāsuvihāram̄ puccha – ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā bhagavato pāde sirasā vandati; appābādham̄ appātaṅkam̄ lahuṭṭhānam̄ balam̄ phāsuvihāram̄ pucchatī’ti. Evañca vadehi – ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā satta vassāni gabbham dhāreti. Sattāham̄ mūltagabbhā sā dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā tīhi vitakkehi adhivāseti – sammāsambuddho vata so bhagavā yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammam̄ deseti; suppatipanno vata tassa bhagavato sāvakasaṅgo yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno; susukham̄ vata tam̄ nibbānam̄ yatthidam̄ evarūpam̄ dukkham̄ na samvijjatī’’ti.

“Parama”nti kho so koliyaputto suppavāsāya koliyadhītāya paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantam̄ nisinno kho koliyaputto bhagavantam̄ etadavoca – “suppavāsā, bhante, koliyadhītā bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham̄ appātaṅkam̄ lahuṭṭhānam̄ balam̄ phāsuvihāram̄ pucchatī; evañca vadeti – ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā satta vassāni gabbham dhāreti. Sattāham̄ mūltagabbhā sā dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā tīhi vitakkehi adhivāseti – sammāsambuddho vata so bhagavā yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammam̄ deseti; suppatipanno vata tassa bhagavato sāvakasaṅgo yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno; susukham̄ vata nibbānam̄ yatthidam̄ evarūpam̄ dukkham̄ na samvijjatī’’ti.

“Sukhinī hotu suppavāsā koliyadhītā; arogā arogam̄ puttam̄ vijāyatū”ti. Saha vacanā ca pana bhagavato suppavāsā koliyadhītā sukhinī arogā arogam̄ puttam̄ vijāyi.

“Evañ, bhante”ti kho so koliyaputto bhagavato bhāsitam̄ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam̄ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā yena sakam̄ gharam̄ tena paccāyāsi. Addasā kho so koliyaputto suppavāsam̄ koliyadhītām̄ sukhiniṁ arogam̄ arogam̄ puttam̄ vijātam̄. Disvānassa etadahosi – “acchariyam̄ vata, bho, abbhutam̄ vata, bho, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, yatra hi nāmāyam̄ suppavāsā koliyadhītā saha vacanā ca pana [saha vacanā pī.), saha vacanā (?)] bhagavato sukhinī arogā arogam̄ puttam̄ vijāyissatī”ti! Attamano pamudito pītisomanassajāto ahosi.

Atha kho suppavāsā koliyadhītā sāmikam̄ āmantesi – “ehi tvam̄, ayyaputta, yena bhagavā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi – ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā bhagavato pāde sirasā vandatī’ti; evañca vadehi – ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā satta

vassāni gabbham̄ dhāreti. Sattāham̄ mūlhagabbhā sā etarahi sukhinī arogā arogam̄ puttam̄ vijātā. Sā sattāham̄ buddhappamukham̄ bhikkhusaṅgham̄ bhattena nimanteti. Adhvāsetu kira, bhante, bhagavā suppavāsāya koliyadhītāya satta bhattāni saddhim̄ bhikkhusaṅghenā”’ti.

“Parama”nti kho so koliyaputto suppavāsāya koliyadhītāya paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so koliyaputto bhagavantam̄ etadavoca –

“Suppavāsā, bhante, koliyadhītā bhagavato pāde sirasā vandati; evañca vadeti – ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā satta vassāni gabbham̄ dhāreti. Sattāham̄ mūlhagabbhā sā etarahi sukhinī arogā arogam̄ puttam̄ vijātā. Sā sattāham̄ buddhappamukham̄ bhikkhusaṅgham̄ bhattena nimanteti. Adhvāsetu kira, bhante, bhagavā suppavāsāya koliyadhītāya satta bhattāni saddhim̄ bhikkhusaṅghenā”’ti.

Tena kho pana samayena aññatarena upāsakena buddhappamukho bhikkhusaṅgho svātanāya bhattena nimantito hoti. So ca upāsako āyasmato mahāmoggallānassa [mahāmoggalānassa (ka.)] upaṭṭhāko hoti. Atha kho bhagavā āyasmantam̄ mahāmoggallānam̄ āmantesi – “ehi tvam̄, moggallāna, yena so upāsako tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā tam̄ upāsakam̄ evam̄ vadehi – ‘suppavāsā, āvuso, koliyadhītā satta vassāni gabbham̄ dhāresi. Sattāham̄ mūlhagabbhā sā etarahi sukhinī arogā arogam̄ puttam̄ vijātā. Sā sattāham̄ buddhappamukham̄ bhikkhusaṅgham̄ bhattena nimanteti. Karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchā tvaṁ karissasī”’ti [karissasīti saññāpehi (ka.)]. Tuyheso upaṭṭhāko”’ti.

“Evam̄, bhante”ti kho āyasmā mahāmoggallāno bhagavato paṭissutvā yena so upāsako tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam̄ upāsakam̄ etadavoca – “suppavāsā, āvuso, koliyadhītā satta vassāni gabbham̄ dhāreti. Sattāham̄ mūlhagabbhā sā etarahi sukhinī arogā arogam̄ puttam̄ vijātā. Sā sattāham̄ buddhappamukham̄ bhikkhusaṅgham̄ bhattena nimanteti. Karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchā tvaṁ karissasī”’ti.

“Sace me, bhante, ayyo mahāmoggallāno tiṇṇam̄ dhammānam̄ pāṭibhogo – bhogānañca jīvitassa ca saddhāya ca, karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchāham̄ karissāmī”’ti. ‘Dvinnam̄ kho te aham̄ [dvinnam̄ kho tesam̄ (pī.), dvinnam̄ kho nesam̄ (ka.)], āvuso, dhammānam̄ pāṭibhogo – bhogānañca jīvitassa ca. Saddhāya pana tvaṁyeva pāṭibhogo”’ti.

“Sace me, bhante, ayyo mahāmoggallāno dvinnam̄ dhammānam̄ pāṭibhogo – bhogānañca jīvitassa ca, karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchāham̄ karissāmī”’ti.

Atha kho āyasmā mahāmoggallāno tam̄ upāsakam̄ saññāpetvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ etadavoca – “saññatto [saññāto (syā.)], bhante, so upāsako mayā; karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchā so karissatī”’ti.

Atha kho suppavāsā koliyadhītā sattāham̄ buddhappamukham̄ bhikkhusaṅgham̄ paññitena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi, tañca dārakam̄ bhagavantam̄ vandāpesi sabbañca bhikkhusaṅgham̄.

Atha kho āyasmā sāriputto tam̄ dārakam̄ etadavoca – “kacci te, dāraka, khamanīyam̄, kacci yāpanīyam̄, kacci na kiñci dukkha”’nti? “Kuto me, bhante sāriputta, khamanīyam̄, kuto yāpanīyam̄! Satta me vassāni lohitakumbhiyam̄ vuttāmī”’ti.

Atha kho suppavāsā koliyadhītā – “putto me dhammasenāpatinā saddhim̄ mantetī”’ti attamanā pamuditā pītisomanassajātā ahosi. Atha kho bhagavā (suppavāsam̄ koliyadhītarām̄ attamanām̄ pamuditam̄ pītisomanassajātam̄ viditvā [disvā (sī.)] [( ) natthi iṅgalisapothake] suppavāsam̄ koliyadhītarām̄ etadavoca – “iccheyyāsi tvaṁ, suppavāse, aññampi evarūpam̄utta”’nti?

“Iccheyyāmahaṁ, bhagavā, aññānipi evarūpāni satta puttānī”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Asātaṁ sātarūpena, piyarūpena appiyam;
Dukkham sukhassa rūpena, pamattamativattatī”ti. atthamaṁ;

9. Visākhāsuttam

19. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyaṁ viharati pubbārāme migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena visākhāya migāramātuyā kocidēva attho raññe pasenadimhi kosale paṭibaddho [paṭibandho (pī. ka.)] hoti. Tam rājā pasenadi kosalo na yathādhippāyam tīreti.

Atha kho visākhā migāramātā divā divassa [divādivasseva (syā.), divādivasseyeva (pī.), divā divassayeva (ka.)] yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho visākham migāramātaram bhagavā etadavoca – “handa kuto nu tvam, visākhe, āgacchasi divā divassā”ti? “Idha me, bhante, kocidēva attho raññe pasenadimhi kosale paṭibaddho; tam rājā pasenadi kosalo na yathādhippāyam tīreti”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Sabbam paravasaṁ dukkham, sabbaṁ issariyanam sukham;
Sādhāraṇe vihaññanti, yogā hi duratikkamā”ti. navamam;

10. Bhaddiyasuttam

20. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā anupiyāyam viharati ambavane. Tena kho pana samayena āyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto araññagatopī rukkhamūlagatopī suññāgāragatopī abhikkhaṇam udānam udānesi – “aho sukham, aho sukha”nti!

Assosum kho sambahulā bhikkhū āyasmato bhaddiyassa kālīgodhāya puttassa araññagatassapi rukkhamūlagatassapi suññāgāragatassapi abhikkhaṇam udānam udānenassa – “aho sukham, aho sukha”nti! Sutvāna nesaṁ etadahosi – “nissamsayaṁ kho, āvuso, āyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto anabhirato brahmacariyam carati, yamsa pubbe agāriyabhūtassa [agārikabhūtassa (syā.)] rajjasukham, so tamanussaramāno araññagatopī rukkhamūlagatopī suññāgāragatopī abhikkhaṇam udānam udānesi – ‘aho sukham, aho sukha’”nti!

Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamītsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdimtsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum – “āyasmā, bhante, bhaddiyo kālīgodhāya putto araññagatopī rukkhamūlagatopī suññāgāragatopī abhikkhaṇam udānam udānesi – ‘aho sukham, aho sukha’nti! Nissamsayaṁ kho, bhante, āyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto anabhirato brahmacariyam carati. Yamsa pubbe agāriyabhūtassa rajjasukham, so tamanussaramāno araññagatopī rukkhamūlagatopī suññāgāragatopī abhikkhaṇam udānam udānesi – ‘aho sukham, aho sukha’”nti!

Atha kho bhagavā aññataram bhikkhum āmantesi – “ehi tvam, bhikkhu, mama vacanena bhaddiyam bhikkhum āmantehi – ‘satthā tam, āvuso bhaddiya, āmanteti’”ti.

“Evaṁ, bhante”ti kho so bhikkhu bhagavato paṭissutvā yenāyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhaddiyam kālīgodhāya puttam etadavoca – “satthā tam, āvuso bhaddiya, āmanteti”ti. “Evamāvuso”ti kho āyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto tassa bhikkhuno

paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho āyasmantam bhaddiyam kālīgodhāya puttam bhagavā etadavoca –

“Saccam kira tvaṁ, bhaddiya, araññagatopि rukkhamūlagatopि suññāgāragatopи abhikkhaṇam udānam udānesi – ‘aho sukham, aho sukha’”nti! “Evam, bhante”ti.

“Kim pana [kam pana (syā pī.)] tvam, bhaddiya, atthavasam sampassamāno araññagatopи rukkhamūlagatopи suññāgāragatopи abhikkhaṇam udānam udānesi – ‘aho sukham, aho sukha’”nti! “Pubbe me, bhante, agāriyabhūtassa rajjam kārentassa antopi antepure rakkhā susamvihitā ahosi, bahipi antepure rakkhā susamvihitā ahosi, antopi nagare rakkhā susamvihitā ahosi, bahipi nagare rakkhā susamvihitā ahosi, antopi janapade rakkhā susamvihitā ahosi, bahipi janapade rakkhā susamvihitā ahosi. So kho aham, bhante, evam rakkhito gopito santo bhīto ubbiggo ussaṅkī utrāsī vihāsim. Etarahi kho panāham, bhante, araññagatopи rukkhamūlagatopи suññāgāragatopи eko [ekako (syā. pī.)] abhīto anubbiggo anussankī anutrāsī apposukko pannalomo paradattavutto [paradavutto (ka. sī. syā. pī.)], migabhbūtena cetasā viharāmi. Imam [idam (sī. ka.)] kho aham, bhante, atthavasam sampassamāno araññagatopи rukkhamūlagatopи suññāgāragatopи abhikkhaṇam udānam udānesi [udānemi (ka.)] – ‘aho sukham, aho sukha’”nti!

Atha kho bhagavā etamattham veditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yassantarato na santi kopā,
Itibhavābhavatañca vītivatto;
Tām vigatabhayaṁ sukhim asokam,
Devā nānubhavanti dassanāyā”ti. dasamam;

Mucalindavaggo dutiyo niṭṭhito.

Tassuddānam –

Mucalindo rājā daññena, sakkāro upāsakena ca;
Gabbhinī ekaputto ca, suppavāsā visākhā ca;
Kālīgodhāya bhaddiyoti.

3. Nandavaggo

1. Kammavipākajasuttam

21. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyaṁ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññataro bhikkhu bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya purāṇakammavipākajam dukkham tibbam kharam kaṭukam vedanam adhivāsento sato sampajāno avihaññamāno.

Addasā kho bhagavā tam bhikkhum avidūre nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya purāṇakammavipākajam dukkham tibbam kharam kaṭukam vedanam adhivāsentam satam sampajānam avihaññamānam.

Atha kho bhagavā etamattham veditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Sabbakammajahassa bhikkhuno,
Dhunamānassa pure kataṁ rajam;

Amamassa ḥitassa tādino,
Attho natthi janam lapetave”ti. paṭhamam;

2. Nandasuttam

22. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā nando bhagavato bhātā mātuccchāputto sambahulānam bhikkhūnam evamāroceti – “anabhirato aham, āvuso, brahmacariyam carāmi; na sakkomi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī”ti.

Atha kho aññataro bhikkhu yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho so bhikkhu bhagavantam etadavoca – “āyasmā, bhante, nando bhagavato bhātā mātuccchāputto sambahulānam bhikkhūnam evamāroceti – ‘anabhirato aham, āvuso, brahmacariyam carāmi, na sakkomi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī’”ti.

Atha kho bhagavā aññataram bhikkhum āmantesi – “ehi tvam, bhikkhu, mama vacanena nandaṁ bhikkhum āmantehi – ‘satthā tam, āvuso nanda, āmanteti’”ti. “Evam, bhante”ti kho so bhikkhu bhagavato paṭissutvā yenāyasmā nando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam nandaṁ etadavoca – “satthā tam, āvuso nanda, āmanteti”ti.

“Evamāvuso”ti kho āyasmā nando tassa bhikkhuno paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnaṁ kho āyasmantam nandaṁ bhagavā etadavoca –

“Saccam kira tvam, nanda, sambahulānam bhikkhūnam evamārocesi – ‘anabhirato aham, āvuso, brahmacariyam carāmi, na sakkomi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī’”ti? “Evam, bhante”ti.

“Kissa pana tvam, nanda, anabhirato brahmacariyam carasi, na sakkosi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī”ti? “Sākiyānī mam [mama (syā.., aṭṭhakathā oloketabbā)], bhante, janapadakalyāṇī gharā nikhamantassa [nikhamantam (aṭṭhakathāyam pāṭhantaram)] upaḍḍhullikhitehi kesehi apaloketvā maṁ etadavoca – ‘tuvaṭam kho, ayyaputta, āgaccheyyāsi’ti. So kho aham, bhante, tamanussaramāno anabhirato brahmacariyam carāmi, na sakkomi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī”ti.

Atha kho bhagavā āyasmantam nandaṁ bāhāyam gahetvā – seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ [sammiñjitaṁ (sī. syā. kam. pī.)] vā bāham pasāreyya, pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya [sammiñjeyya (sī. syā. kam. pī.)], evameva – jetavane antarahito devesu tāvatiṁsesu pāturahosī.

Tena kho pana samayena pañcamattāni accharāsatāni sakkassa devānamindassa upaṭṭhānam āgatāni honti kakuṭapādāni. Atha kho bhagavā āyasmantam nandaṁ āmantesi – “passasi no tvam, nanda, imāni pañca accharāsatāni kakuṭapādānī”ti? “Evam, bhante”ti.

“Tam kiṁ maññasi, nanda, katamā nu kho abhirūpitarā vā dassanīyatarā vā pāsādikatarā vā, sākiyānī vā janapadakalyāṇī, imāni vā pañca accharāsatāni kakuṭapādānī”ti? “Seyyathāpi, bhante, paluṭhamakkaṭī kaṇṭanāśacchinna, evameva kho, bhante, sākiyānī janapadakalyāṇī imesam pañcannam accharāsatānam upanidhāya saṅkhyampi [saṅkhyampi (sī.)] nopeti kalabhāgampi nopeti upanidhimpi nopeti. Atha kho imāni pañca accharāsatāni abhirūpitarāni ceva dassanīyatarāni ca pāsādikatarāni cā”ti.

“Abhirama, nanda, abhirama, nanda! Aham te pāṭibhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya

kakuṭapādāna”nti. “Sace me, bhante, bhagavā pāṭibhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya kakutapādānam, abhiramissāmahaṁ, bhante, bhagavati brahmacariye”ti [bhagavā brahmacariyeti (syā. pī.), bhagavā brahmacariyanti (ka.)].

Atha kho bhagavā āyasmantam nandam bāhāyam gahetvā – seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitatam vā bāham pasāreyya, pasāritam vā bāham samiñjeyya, evameva – devesu tāvatimsesu antarahito jetavane pātūrahosi.

Assosum kho bhikkhū – “āyasmā kira nando bhagavato bhātā mātuccchāputto accharānam hetu brahmacariyam carati; bhagavā kirassa pāṭibhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya kakutapādāna”nti.

Atha kho āyasmato nandassa sahāyakā bhikkhū āyasmantam nandam bhatakavādena ca upakkitakavādena ca samudācaranti – ‘bhatako kirāyasmā nando upakkitako kirāyasmā nando accharānam hetu brahmacariyam carati; bhagavā kirassa pāṭibhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya kakutapādāna”nti.

Atha kho āyasmā nando sahāyakānam bhikkhūnam bhatakavādena ca upakkitakavādena ca atṭīyamāno harāyamāno jigucchamāno eko vūpakaṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. “Khīnā jāti, vusitam brahmacariyam, katam karaṇīyam, nāparam itthattāyā”ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā nando arahataṁ ahosi.

Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ jetavanaṁ obhāsetvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam thitā kho sā devatā bhagavantam etadavoca – “āyasmā, bhante, nando bhagavato bhātā mātuccchāputto āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti. Bhagavatopi kho nānam udapādi – “nando āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti.

Atha kho āyasmā nando tassā rattiyā accayena yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā nando bhagavantam etadavoca – “yam me, bhante, bhagavā pāṭibhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya kakutapādānam, muñcāmahaṁ, bhante, bhagavantam etasmā paṭissavā”ti. “Mayāpi kho tvam, nanda [kho te nanda (sī. syā. pī.), kho nanda (ka.)], cetā ceto paricca vidito – ‘nando āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī’ti. Devatāpi me etamattham ārocesi – ‘āyasmā, bhante, nando bhagavato bhātā mātuccchāputto āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī’ti. Yadeva kho te, nanda, anupādāya āsavehi cittam vimuttaṁ, athāhaṁ mutto etasmā paṭissavā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yassa nittiṇo pañko,
Maddito kāmakanṭako;
Mohakkhayam anuppatto,
Sukhadukkhesu na vedhatī sa bhikkhū”ti. dutiyam;

3. Yasojasuttam

23. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena yasojappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni sāvatthim anuppattāni honti bhagavantam dassanāya. Tedha kho ḁāgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā [uccāsaddamahāsaddā (ka.)] ahesum.

Atha kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi – “ke panete, ānanda, uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope”ti? “Etāni, bhante, yasojappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni sāvatthim anuppattāni bhagavantam dassanāya. Tete ḁāgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā”ti. “Tenahānanda, mama vacanena te bhikkhū āmantehi – ‘satthā āyasmante āmanteti’”ti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā yena te bhikkhū tenupasaṅkami; upasankamitvā te bhikkhū etadavoca – “satthā āyasmante āmanteti”ti. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato ānandassa paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasankamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinne kho te bhikkhū bhagavā etadavoca –

“Kīm nu tumhe, bhikkhave, uccāsaddā mahāsaddā, kevaṭṭā maññe macchavilope”ti? Evam vutte, āyasmā yasojo bhagavantam etadavoca – “imāni, bhante, pañcamattāni bhikkhusatāni sāvatthim anuppattāni bhagavantam dassanāya. Teme ḁāgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā”ti. “Gacchatha, bhikkhave, pañāmemi vo [vo pañāmemi (sabbattha) ma. ni. 2.157 passitabbam]; na vo mama santike vatthabba”nti.

“Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paṭissutvā utṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā senāsanam̄ saṃsāmetvā [paṭisāṃsāmetvā (syā.)] pattacīvaramādāya yena vajjī tena cārikam̄ pakkamim̄su. Vajjīsu anupubbena cārikam̄ caramānā yena vaggumudā nadī tenupasaṅkamim̄su; upasankamitvā vaggumudāya nadiyā tīre paññakutīyo karitvā vassam̄ upagacchim̄su.

Atha kho āyasmā yasojo vassūpagato [vassūpagate (ka.)] bhikkhū āmantesi – “bhagavatā mayam, āvuso, pañāmitā atthakāmena hitesinā, anukampakena anukampam upādāya. Handa mayam, āvuso, tathā vihāram̄ kappema yathā no viharataṁ bhagavā attamano assā”ti. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato yasojassa paccassosum. Atha kho te bhikkhū vūpakaṭṭhā appamattā ātāpino pahitattā viharantā tenevantaravassena sabbeva tisso vijjā sacchākaṁsu.

Atha kho bhagavā sāvatthiyam yathābhiringtam viharitvā yena vesālī tena cārikam̄ pakkāmi. Anupubbena cārikam̄ caramāno yena vesālī tadavasari. Tatra sudam̄ bhagavā vesāliyam viharati mahāvane kūṭagārasālāyam.

Atha kho bhagavā vaggumudātīriyānam bhikkhūnam cetasā ceto paricca manasi karitvā āyasmantam ānandam āmantesi – “ālokajātā viya me, ānanda, esā disā, obhāsajātā viya me, ānanda, esā disā; yassam̄ disāyam̄ [yāyam̄ (ka.)] vaggumudātīriyā bhikkhū viharanti. Gantum appaṭikūlāsi me manasi kātum. Pahiṇeyyāsi tvam̄, ānanda, vaggumudātīriyānam bhikkhūnam santike dūtam – ‘satthā āyasmante āmanteti, satthā āyasmantānam dassanakāmo’”ti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā yena aññataro bhikkhu tenupasaṅkami; upasankamitvā tam̄ bhikkhum̄ etadavoca – “ehi tvam̄, āvuso, yena vaggumudātīriyā bhikkhū tenupasaṅkama; upasankamitvā vaggumudātīriye bhikkhū evam vadehi – ‘satthā āyasmante āmanteti, satthā āyasmantānam dassanakāmo’”ti.

“Evamāvuso”ti kho so bhikkhu āyasmato ānandassa paṭissutvā – seyyathāpi nāma balavā puriso

samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evameva – mahāvane kūṭagārasālāyam antarahito vaggumudāya nadiyā tīre tesam bhikkhūnaṁ purato pāturahosī. Atha kho so bhikkhu vaggumudatīriye bhikkhū etadavoca – “satthā āyasmante āmanteti, satthā āyasmantānam dassanakāmo”ti.

“Evamāvuso”ti kho te bhikkhū tassa bhikkhuno paṭissutvā senāsanam samṣāmetvā paccacīvaramādāya – seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evameva – vaggumudāya nadiyā tīre antarahitā mahāvane kūṭagārasālāyam bhagavato sammukhe pāturahesum. Tena kho pana samayena bhagavā āneñjena samādhinā nisinno hoti. Atha kho tesam bhikkhūnaṁ etadahosi – “katamena nu kho bhagavā vihārena etarahi viharatī”ti? Atha kho tesam bhikkhūnaṁ etadahosi – “āneñjena kho bhagavā vihārena etarahi viharatī”ti. Sabbeva āneñjasamādhinā nisidimṣu.

Atha kho āyasmā ānando abhikkantāya rattiyā, nikkhante paṭhame yāme, uṭṭhāyāsanā ekamṣam uttarāsaṅgam [cīvaraṁ (sabbattha)] karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantaṁ etadavoca – “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto paṭhamo yāmo; ciranisinnā āgantukā bhikkhū; paṭisammodatu, bhante, bhagavā āgantukehi bhikkhūhi”ti. Evam vutte, bhagavā tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmā ānando abhikkantāya rattiyā, nikkhante majjhime yāme, uṭṭhāyāsanā ekamṣam uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantaṁ etadavoca – “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto majjhimo yāmo; ciranisinnā āgantukā bhikkhū; paṭisammodatu, bhante, bhagavā āgantukehi bhikkhūhi”ti. Dutiyampi kho bhagavā tuṇhī ahosi.

Tatiyampi kho āyasmā ānando abhikkantāya rattiyā, nikkhante pacchime yāme, uddhaste aruṇe, nandimukhiyā rattiyā uṭṭhāyāsanā ekamṣam uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantaṁ etadavoca – “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto pacchimo yāmo; uddhasto aruṇo; nandimukhī ratti; ciranisinnā āgantukā bhikkhū; paṭisammodatu, bhante, bhagavā, āgantukehi bhikkhūhi”ti.

Atha kho bhagavā tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā āyasmantam ānandam āmantesi – “sace kho tvam, ānanda, jāneyyāsi ettakampi te nappaṭibhāseyya [nappaṭibhēyya (?)]. Ahañca, ānanda, imāni ca pañca bhikkhusatāni sabbeva āneñjasamādhinā nisidimhā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yassa jito kāmakaṇṭako,
Akkoso ca vadho ca bandhanañca;
Pabbatova [pabbato viya (sī. syā. pī.)] so ṭhito anejo,
Sukhadukkhesu na vedhatī sa bhikkhū”ti. tatiyam;

4. Sāriputtasuttam

24. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto bhagavato avidūre nisinno hoti pallañkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhāpetvā. Addasā kho bhagavā āyasmantam sāriputtam avidūre nisinnam pallañkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhāpetvā.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yathāpi pabbato selo, acalo suppatiṭṭhito;
Evam mohakkhayā bhikkhu, pabbatova na vedhatī”ti. catuttham;

5. Mahāmoggallānasuttam

25. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyaṁ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā mahāmoggallāno bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattam sūpaṭṭhitāya. Addasā kho bhagavā āyasmantaṁ mahāmoggallānam avidūre nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattam sūpaṭṭhitāya.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Sati kāyagatā upaṭṭhitā,
Chasu phassāyatanesu samvuto;
Satataṁ bhikkhu samāhito,
Jaññā nibbānamattano”ti. pañcamam;

6. Pilindavacchasuttam

26. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā pilindavaccho [pilindivaccho (sī.)] bhikkhū vasalavādena samudācarati. Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamītsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁtsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum – “āyasmā, bhante, pilindavaccho bhikkhū vasalavādena samudācaratī”ti.

Atha kho bhagavā aññataram bhikkhum āmantesi – “ehi tvam, bhikkhu, mama vacanena pilindavaccham bhikkhum āmantehi – ‘satthā tam, āvuso pilindavaccha [vaccha (syā.)], āmantetī’”ti. “Evam, bhante”ti kho so bhikkhu bhagavato paṭissutvā yenāyasmā pilindavaccho tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ pilindavaccham etadavoca – “satthā tam, āvuso pilindavaccha, āmantetī”ti.

“Evamāvuso”ti kho āyasmā pilindavaccho tassa bhikkhuno paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho āyasmantaṁ pilindavaccham bhagavā etadavoca – “saccam kira tvam, vaccha, bhikkhū vasalavādena samudācarasi”ti? “Evam, bhante”ti.

Atha kho bhagavā āyasmato pilindavacchassa pubbenivāsam manasi karitvā bhikkhū āmantesi – “mā kho tumhe, bhikkhave, vacchassa bhikkhuno ujjhāyittha. Na, bhikkhave, vaccho dosantaro bhikkhū vasalavādena samudācarati. Vacchassa, bhikkhave, bhikkhuno pañca jātisatāni abbokinṇāni brāhmaṇakule paccājātāni. So tassa vasalavādo dīgharattam samudāciṇo [ajjhāciṇo (syā. pī. ka. atṭhakathāyam pāṭhantaram)]. Tenāyam vaccho bhikkhū vasalavādena samudācaratī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yamhī na māyā vasatī na māno,
Yo vītalobho amamo nirāso;
Panuṇṇakodho [panuṇṇakodho (pī.)] abhinibbutatto,
So brāhmaṇo so samaṇo sa bhikkhū”ti. chaṭṭham;

7. Sakkudānasuttam

27. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā mahākassapo pippaliguḥāyam viharati, sattāham ekapallaṅkena nisinno hoti aññataram [nisinno aññataram (syā. ka.)] samādhim samāpajjītvā. Atha kho āyasmā mahākassapo tassa

sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi. Atha kho āyasmato mahākassapassa tamhā samādhimhā vuṭṭhitassa etadahosi – “yaṁnūnāham rājagaham piṇḍaya paviseyya”nti.

Tena kho pana samayena pañcamattāni devatāsatāni ussukkam̄ āpannāni honti āyasmato mahākassapassa piṇḍapātapaṭilābhāya. Atha kho āyasmā mahākassapo tāni pañcamattāni devatāsatāni paṭikkhipitvā pubbañhasamayam nivāsetvā paccacīvaramādāya rājagaham piṇḍaya pāvisi.

Tena kho pana samayena sakko devānamindo āyasmato mahākassapassa piṇḍapātam dātukāmo hoti. Pesakāravaṇṇam abhinimminitvā tantam vināti. Sujā [sujātā (syā. pī. ka.)] asurakaññā tasaram pūreti. Atha kho āyasmā mahākassapo rājagahe sapadānam piṇḍaya caramāno yena sakkassa devānamindassa nivesanam tenupasaṅkami. Addasā kho sakko devānamindo āyasmantam mahākassapam dūratova āgacchantam. Disvāna gharā nikkhāmitvā paccugantvā hatthato pattam gahetvā gharam pavisitvā [pavisitvā (ka.)] ghaṭiyā odanam uddharitvā pattam pūretvā āyasmato mahākassapassa adāsi. So ahosi piṇḍapāto anekasūpo anekabayañjano anekarasabyañjano [anekasūparasabyañjano (sī. pī.)]. Atha kho āyasmato mahākassapassa etadahosi – “ko nu kho ayam satto yassāyam evarūpo iddhānubhāvo”ti? Atha kho āyasmato mahākassapassa etadahosi – “sakko kho ayam devānamindo”ti. Iti viditvā sakkam devānamindam etadavoca – “kataṁ kho te idam, kosiya; mā [māssu (sī. syā.)] punapi evarūpamakāsi”ti. “Amhākampi, bhante kassapa, puññena attho; amhākampi puññena karaṇīya”nti.

Atha kho sakko devānamindo āyasmantam mahākassapam abhvādetvā padakkhiṇam katvā vehāsam abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattum udānam udānesi – “aho dānam paramadānam [paramam dānam (pī. ka.)] kassape suppatiṭṭhitam! Aho dānam paramadānam kassape suppatiṭṭhitam!! Aho dānam paramadānam kassape suppatiṭṭhitam”nti!!! Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya sakkassa devānamindassa vehāsam abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattum udānam udānenṭassa – “aho dānam paramadānam kassape suppatiṭṭhitam! Aho dānam paramadānam kassape suppatiṭṭhitam!! Aho dānam paramadānam kassape suppatiṭṭhitam”nti!!!

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Piṇḍapātikassa bhikkhuno,
Attabharassa anaññaposino;
Devā pihayanti tādino,
Upasantassa sadā satīmato”ti. sattamam;

8. Piṇḍapātikasuttam

28. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyaṁ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulānam bhikkhūnam pacchābhettam piṇḍapātapaṭikkantānam karerimaṇḍalamāle sannisinnānam sannipatitānam ayamantarākathā udapādi –

“Piṇḍapātiko, āvuso, bhikkhu piṇḍaya caranto labhati kālena kālam manāpike cakkhunā rūpe passitum, labhati kālena kālam manāpike sotena sadde sotum, labhati kālena kālam manāpike ghānena gandhe ghāyitum, labhati kālena kālam manāpike jivhāya rase sāyitum, labhati kālena kālam manāpike kāyena phoṭṭhabbe phusitum. Piṇḍapātiko, āvuso, bhikkhu sakkato garukato mānito pūjito apacito piṇḍaya carati. Handāvuso, mayampi piṇḍapātikā homa. Mayampi lacchāma kālena kālam manāpike cakkhunā rūpe passitum, mayampi lacchāma kālena kālam manāpike sotena sadde sotum, mayampi lacchāma kālena kālam manāpike ghānena gandhe ghāyitum, mayampi lacchāma kālena kālam manāpike jivhāya rase sāyitum, mayampi lacchāma kālena kālam manāpike kāyena phoṭṭhabbe phusitum; mayampi sakkatā garukatā mānīta pūjītā apacitā piṇḍaya carissāmā”ti. Ayañcarahi tesam bhikkhūnam antarākathā hoti vippakatā.

Atha kho bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena karerimanḍalamālo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti?

“Idha, bhante, amhākaṁ pacchābhattam piṇḍapātaṭikkantānam karerimanḍalamāle sannisinnānam sannipatitānam ayamantarākathā udapādi –

‘Piṇḍapātiko, āvuso, bhikkhu piṇḍāya caranto labhati kālena kālam manāpike cakkhunā rūpe passitum, labhati kālena kālam manāpike sotena sadde sotum, labhati kālena kālam manāpike ghānena gandhe ghāyitum, labhati kālena kālam manāpike jivhāya rase sāyitum, labhati kālena kālam manāpike kāyena phoṭṭhabbe phusitum. Piṇḍapātiko, āvuso, bhikkhu sakkato garukato mānito pūjito apacito piṇḍāya carati. Handāvuso, mayampi piṇḍapātikā homa. Mayampi lacchāma kālena kālam manāpike cakkhunā rūpe passitum...pe... kāyena phoṭṭhabbe phusitum. Mayampi sakkatā garukatā mānitā pūjitatā apacitā piṇḍāya carissāmā’ti. Ayaṁ kho no, bhante, antarākathā vippakatā, atha bhagavā anuppatto’ti.

“Na khvetam, bhikkhave, tumhākaṇ patirūpam kulaputtānam saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitānam yaṁ tumhe evarūpiṁ kathām katheyyātha. Sannipatitānam vo, bhikkhave, dvayam karaṇīyam – dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvo”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Piṇḍapātikassa bhikkhuno,
Attabharassa anaññaposino;
Devā pihayanti tādino,
No ce saddasilo kanissito”ti. atthamam;

9. Sippasuttam

29. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyaṁ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulānaṁ bhikkhūnam pacchābhattam piṇḍapātaṭikkantānam maṇḍalamāle sannisinnānam sannipatitānam ayamantarākathā udapādi – “ko nu kho, āvuso, sippam jānāti? Ko kiṁ sippam sikkhi? Kataram sippam sippānam agga”nti?

Tatthekacce evamāhamsu – “hatthisippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “assasippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “rathasippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “dhanusippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “tharusippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “muddāsippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “gaṇānāsippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “saṅkhānasippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “lekhāsippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “kāveyyasippam [kābyasippam (syā.)] sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “lokāyatasisippam sippānam agga”nti. Ekacce evamāhamsu – “khattavijjāsippam sippānam agga”nti. Ayañcarahi tesam bhikkhūnam antarākathā hoti vippakatā.

Atha kho bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena maṇḍalamālo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti?

“Idha, bhante, amhākaṁ pacchābhattam piṇḍapātaṭikkantānam maṇḍalamāle sannisinnānam ayamantarākathā udapādi – ‘ko nu kho, āvuso, sippam jānāti? Ko kiṁ sippam sikkhi? Kataram sippam sippānam agga’nti?

“Tatthekacce evamāhaṁsu – ‘hatthisippam sippānam agga’nti. Ekacce evamāhaṁsu – ‘assasippam sippānam agga’nti; ekacce evamāhaṁsu – ‘rathasippam sippānam agga’nti; ekacce evamāhaṁsu – ‘dhanusippam sippānam agga’nti; ekacce evamāhaṁsu – ‘tharusippam sippānam agga’nti, ekacce evamāhaṁsu – ‘muddāsippam sippānam agga’nti ekacce evamāhaṁsu – ‘gaṇanāsippam sippānam agga’nti; ekacce evamāhaṁsu – ‘saṅkhānasippam sippānam agga’nti; ekacce evamāhaṁsu – ‘lekhāsippam sippānam agga’nti; ekacce evamāhaṁsu – ‘kāveyyasippam sippānam agga’nti; ekacce evamāhaṁsu – ‘lokāyatasisippam sippānam agga’nti; ekacce evamāhaṁsu – ‘khattavijjāsippam sippānam agga’nti. Ayaṁ kho no, bhante, antarākathā hoti vippakatā, atha bhagavā anuppatto”ti.

“Na khvetam, bhikkhave, tumhākaṁ patirūpaṁ kulaputtānaṁ saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitānaṁ yaṁ tumhe evarūpiṁ kathaṁ katheyyātha. Sannipatitānaṁ vo, bhikkhave, dvayam karaṇīyam – dharmmī vā kathā ariyo vā tujhībhāvo”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Asippajīvī lahu atthakāmo,
Yatindriyo sabbadhi vippamutto;
Anokasārī amamo nirāso,
Hitvā mānam ekacaro sa bhikkhū”ti. navamam;

10. Lokasuttam

30. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā uruvelāyam viharati nājjā nerañjarāya tīre bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāham ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapatiṣamṇvedī.

Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā buddhacakkuṇā lokam volokesi. Addasā kho bhagavā buddhacakkuṇā volokento satte anekehi santāpehi santappamāne, anekehi ca pariḷāhehi pariḍayhamāne – rāgajehipi, dosajehipi, mohajehipi [mohajehipīti (sabbattha)].

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Ayam loko santāpajāto,
Phassapareto rogam vadati attato;
Yena yena hi maññati [yena hi maññati (syā. pī.)],
Tato tam hoti aññathā.

“Aññathābhāvī bhavasatto loko,
Bhavapareto bhavamevābhinandati;
Yadabhinandati tam bhayaṁ,
Yassa bhāyati tam dukkham;
Bhavavippahānāya kho panidam brahmacariyam vussati”.

“Ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā bhavena bhavassa vippamokkhamāhaṁsu, sabbe te avippamuttā bhavasmā’ti vadāmi. ‘Ye vā pana keci samaṇā vā brāhmaṇā vā vibhavena bhavassa nissaraṇamāhaṁsu, sabbe te anissaṭā bhavasmā’ti vadāmi.

“Upadhiñhi paṭicca dukkhamidaṁ sambhoti, sabbupādānakkhayā natthi dukkhassa sambhavo. Lokamimam passa; puthū avijjāya pareṭā bhūtā bhūtaratā aparimuttā; ye hi keci bhavā sabbadhi sabbatthatāya sabbe te bhavā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā”ti.

“Evametam yathābhūtam, sammappaññāya passato;
Bhavatañhā pahīyati, vibhavam nābhinandati.

“Sabbaso tañhānam khayā,
Asesavirāganirodho nibbānam;
Tassa nibbutassa bhikkhuno,
Anupādā [anupādāna (sī.)] punabbhavo na hoti;
Abhibhūto māro vijitasāngāmo,
Upaccagā sabbabhavāni tādī’ti. dasamam;

Nandavaggo tatiyo niṭṭhito.

Tassuddānam –

Kammam nando yasojo ca, sāriputto ca kolito;
Pilindo [pilindi (sī.)] kassapo piṇḍo, sippam lokena te dasāti.

4. Meghiyavaggo

1. Meghiyasuttam

31. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā cālikāyam viharati cālike pabbate. Tena kho pana samayena āyasmā meghiyō bhagavato upaṭṭhako hoti. Atha kho āyasmā meghiyō yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam ṣhitho kho āyasmā meghiyō bhagavantam etadavoca – “icchāmaham, bhante, jantugāmam piṇḍāya pavisitu”nti. “Yassadāni tvam, meghiya, kālam maññasi”ti.

Atha kho āyasmā meghiyō pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya jantugāmam piṇḍāya pāvisi. Jantugāme piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto yena kimikālāya nadiyā tīram tenupasaṅkami. [upasaṅkamitvā (sabbattha) a. ni. 9.3 passitabbam] Addasā kho āyasmā meghiyō [upasaṅkamitvā (sabbattha) a. ni. 9.3 passitabbam] kimikālāya nadiyā tīre jaṅghāvihāram [jaṅghavihāram (ka.)] anucaṅkamamāno anuvicaramāno [anuvicaramāno addasā kho (sī. syā. pī.), anuvicaramāno addasa (ka.)] ambavananam pāsādikam manuññam ramaṇīyam. Disvānassa etadahosi – “pāsādikam vatidam ambavananam manuññam [idam padam videsapoththakesu natthi, aṅguttarepi] ramaṇīyam. Alam vatidam kulaputtassa padhānatthikassa padhānāya. Sace mañ bhagavā anujāneyya, āgaccheyyāhaṁ imam ambavananam padhānāyā”ti.

Atha kho āyasmā meghiyō yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā meghiyō bhagavantam etadavoca –

“Idhāham, bhante, pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya jantugāmam piṇḍāya pāvisim. Jantugāme piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto yena kimikālāya nadiyā tīram tenupasaṅkamim [upasaṅkamitvā (sabbattha)]. Addasam kho aham, bhante [upasaṅkamitvā (sabbattha)], kimikālāya nadiyā tīre jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno anuvicaramāno [anuvicaramāno addasam (sabbattha)] ambavananam pāsādikam manuññam ramaṇīyam. Disvāna me etadahosi – ‘pāsādikam vatidam ambavananam manuññam ramaṇīyam. Alam vatidam kulaputtassa padhānatthikassa padhānāya. Sace mañ bhagavā anujāneyya, āgaccheyyāhaṁ imam ambavananam padhānāyā’ti. Sace mañ, bhante, bhagavā anujānāti [anujāneyya (a. ni. 9.3)], gaccheyyāhaṁ tam ambavananam padhānāyā”ti.

Evaṁ vutte, bhagavā āyasmantam meghiyam etadavoca – “āgamehi tāva, meghiya, ekakamhi

[ekakamhā (sī. pī.), ekakomhi (syā.)] tāva, yāva aññopi koci bhikkhu āgacchatī”ti.

Dutiyampi kho āyasmā meghijo bhagavantam etadavoca – “bhagavato, bhante, natthi kiñci uttari [uttarim (sī. syā. kam. pī.)] karaṇīyam, natthi katassa vā paticayo. Mayham kho pana, bhante, atthi uttari karaṇīyam, atthi katassa paticayo. Sace mañ bhagavā anujānāti, gaccheyyāham tam ambavanam padhānāyā”ti. Dutiyampi kho bhagavā āyasmantam meghiyam etadavoca – “āgamehi tāva, meghiya, ekakamhi tāva, yāva aññopi koci bhikkhu āgacchatī”ti.

Tatiyampi kho āyasmā meghijo bhagavantam etadavoca – “bhagavato, bhante, natthi kiñci uttari karaṇīyam, natthi katassa vā paticayo. Mayham kho pana, bhante, atthi uttari karaṇīyam, atthi katassa paticayo. Sace mañ bhagavā anujānāti, gaccheyyāham tam ambavanam padhānāyā”ti. “Padhānanti kho, meghiya, vadamānaṁ kinti vadeyyāma? Yassadāni tvam, meghiya, kālam maññasī”ti.

Atha kho āyasmā meghijo uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā yena tam ambavanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam ambavanam ajjhogahetvā [ajjhogahetvā (sī. syā. pī.)] aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisīdi. Atha kho āyasmato meghiyassa tasmiṁ ambavane viharantassa yebhuyyena tayo pāpakā akusalā vitakkā samudācaranti, seyyathidam – kāmavitakko, byāpādavitakko, vihiṁsāvitakko [vitakkoti (sī. pī. ka.)].

Atha kho āyasmato meghiyassa etadahosi – “acchariyam vata bho, abbhutam vata bho! Saddhāya ca vatamhā agārasmā anagāriyam pabbajitā. Atha ca panimehi tīhi pāpakehi akusalehi vitakkehi anvāsattā, seyyathidam – kāmavitakkena, byāpādavitakkena, vihiṁsāvitakkena”.

Atha kho āyasmā meghijo sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā meghijo bhagavantam etadavoca – “idha mayham, bhante, tasmiṁ ambavane viharantassa yebhuyyena tayo pāpakā akusalā vitakkā samudācaranti, seyyathidam – kāmavitakko, byāpādavitakko, vihiṁsāvitakko. Tassa mayham, bhante, etadahosi – ‘acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho! Saddhāya ca vatamhā agārasmā anagāriyam pabbajitā. Atha ca panimehi tīhi pāpakehi akusalehi vitakkehi anvāsattā, seyyathidam – kāmavitakkena, byāpādavitakkena, vihiṁsāvitakkena’”.

“Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā pañca dhammā paripākāya saṃvattanti. Katame pañca?

“Idha, meghiya, bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṅko. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam paṭhamo dhammo paripākāya saṃvattati.

“Puna caparam, meghiya, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam dutiyo dhammo paripākāya saṃvattati.

“Puna caparam, meghiya, bhikkhu yāyam kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasappāyā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṃvattati, seyyathidam – appicchakathā, santuṭṭhikathā, pavivekakathā, aṣaṅsaggakathā, vīriyārambhakathā, sīlakathā, samādhikathā, paññākathā, vimuttikathā, vimuttiñāṇadassanakathā; evarūpāya kathāya nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī. Aparipākāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam tatiyo dhammo paripākāya saṃvattati.

“Puna caparam, meghiya, bhikkhu āraddhavīriyo viharati, akusalānam dhammānam pahānāya, kusalānam dhammānam upasampadāya [uppādāya (syā.)], thāmavā daļhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam catuttho dhammo paripākāya saṃvattati.

“Puna caparam, meghiya, bhikkhu paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam pañcamo dhammo paripākāya saṃvattati. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ime pañca dhammā paripākāya saṃvattanti.

“Kalyāṇamittassetam, meghiya, bhikkhuno pāṭikaṅkham kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa yam sīlavā bhavissati, pātimokkhasaṃvarasamvuto viharissati, ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhissati sikkhāpadesu.

“Kalyāṇamittassetam, meghiya, bhikkhuno pāṭikaṅkham kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa yam yāyam kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasappāyā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṃvattati, seyyathidam – appicchakathā, santuṭṭhikathā, pavivekakathā, asaṃsaggakathā, vīriyārambhakathā, sīlakathā, samādhikathā, paññākathā, vimuttikathā, vimuttiñāṇadassanakathā; evarūpāya kathāya nikāmalābhī bhavissati akicchalābhī akasiralābhī.

“Kalyāṇamittassetam, meghiya, bhikkhuno pāṭikaṅkham kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa yam āraddhvīriyo viharissati akusalānam dhammānam pahānāya, kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā daļhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu.

“Kalyāṇamittassetam, meghiya, bhikkhuno pāṭikaṅkham kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa yam paññavā bhavissati, udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā.

“Tena ca pana, meghiya, bhikkhunā imesu pañcasu dhammesu patiṭṭhāya cattāro dhammā uttari bhāvetabbā – asubhā bhāvetabbā rāgassa pahānāya, mettā bhāvetabbā byāpādassa pahānāya, ānāpānassati bhāvetabbā vitakkupacchedāya, aniccasaññā bhāvetabbā asmimānasamugghātāya. Aniccasaññino hi, meghiya, anattasaññā sañthāti, anattasaññī asmimānasamugghātam pāpuṇāti diṭṭheva dhamme nibbāna”nti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Khuddā vitakkā sukhumā vitakkā,
Anugatā [anuggatā (sī. ka. aṭṭhakathāyam pāṭhantaram)] manaso uppilāvā [ubbilāpā (sī. syā. pī.)];
Ete avidvā manaso vitakke,
Hurā huram dhāvati bhantacitto.

“Ete ca vidvā manaso vitakke,
Ātāpiyo saṃvaratī satīmā;
Anugate manaso uppilāve,
Asesamete pajahāsi buddho”ti. paṭhamam;

2. Uddhatasuttam

32. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā kusinārāyam viharati upavattane mallānam sālavane. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū bhagavato avidūre araññakuṭikāyam viharanti uddhatā unnalā capalā mukharā vikiṇṇavācā muṭṭhassatino asampajānā asamāhitā vibbhantacittā pākatindriyā.

Addasā kho bhagavā te sambahule bhikkhū avidūre araññakuṭikāyam viharante uddhate unnale capale mukhare vikiṇṇavāce muṭṭhassatino asampajāne asamāhite vibbhantacitte pākatindriye.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Arakkhitena kāyena [cittena (nettiyam)], micchādiṭṭhihatena [micchādiṭṭhigatena (bahūsu)] ca; Thinamiddhā [thīnamiddhā (sī. syā. kam. pī.)] bhibhūtena, vasam mārassa gacchatī.

“Tasmā rakkhitacittassa, sammāsaṅkappagocaro;
Sammādiṭṭhipurekkhāro, ānatvā udayabbayaṁ;
Thīnamiddhābhibhū bhikkhu, sabbā duggatiyo jahe”ti. dutiyam;

3. Gopālakasuttam

33. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā kosalesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ. Atha kho bhagavā maggā okkamma yena aññataram rukkhamūlam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi.

Atha kho aññataro gopālako yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho tam gopālakam bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi [samādāpesi (?)] samuttejesi sampahamṣesi.

Atha kho so gopālako bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito [samādipito (?)] samuttejito sampahamṣito bhagavantam etadavoca – “adhivāsetu me, bhante, bhagavā svātanāya bhuttam saddhiṁ bhikkhusaṅgenā”ti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho so gopālako bhagavato adhivāsanam viditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Atha kho so gopālako tassā rattiyā accayena sake nivesane pahūtam appodakapāyasaṁ [appodakapāyāsaṁ (sabbattha)] paṭiyādāpetvā navañca sappiṁ bhagavato kālam ārocesi – “kālo, bhante, niṭṭhitam bhatta”nti. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṅghena yena tassa gopālakassa nivesanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho so gopālako buddhappamukham bhikkhusaṅgham appodakapāyasena [appodakapāyāsenā ca (syā. pī.)] navena ca sappinā sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho so gopālako bhagavantam bhuttavim onītapattapāniṁ aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho tam gopālakam bhagavā dhammiyā kathāya sandassetvā samādapelvā samuttejetvā sampahamṣetvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi. Atha kho acirapakkantassa bhagavato tam gopālakam aññataro puriso sīmantarikāya jīvitā voropesi.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdim̄su. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum – “yena, bhante, gopālakena ajja buddhappamukho bhikkhusaṅgo appodakapāyasena navena ca sappinā sahatthā santappito sampavārito so kira, bhante, gopālako aññatarena purisena sīmantarikāya jīvitā voropito”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Diso disam yam tam kayirā, verī vā pana verinam;
Micchāpañihitam cittam, pāpiyo nam tato kare”ti. tatiyam;

4. Yakkhapahārasuttam

34. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā ca sāriputto āyasmā ca mahāmoggallāno kapotakandarāyam viharanti. Tena

kho pana samayena āyasmā sāriputto juṇhāya rattiya navoropitehi kesehi abbhokāse nisinno hoti aññataram samādhīm samāpajjitvā.

Tena kho pana samayena dve yakkhā sahāyakā uttarāya disāya dakkhiṇām disam gacchanti kenacideva karaṇiyena. Addasam̄su kho te yakkhā āyasmantam sāriputtam juṇhāya rattiya navoropitehi kesehi abbhokāse nisinnam. Disvāna eko yakkho dutiyam yakkham etadavoca – “paṭibhāti mam, samma, imassa samaṇassa sīse pahāram dātu”nti. Evam vutte, so yakkho tam yakkham etadavoca – “alam, samma, mā samaṇam āsādesi. Uḷāro so, samma, samaṇo mahiddhiko mahānubhāvo”ti.

Dutiyampi kho so yakkho tam yakkham etadavoca – “paṭibhāti mam, samma, imassa samaṇassa sīse pahāram dātu”nti. Dutiyampi kho so yakkho tam yakkham etadavoca – “alam, samma, mā samaṇam āsādesi. Uḷāro so, samma, samaṇo mahiddhiko mahānubhāvo”ti. Tatiyampi kho so yakkho tam yakkham etadavoca – “paṭibhāti mam, samma, imassa samaṇassa sīse pahāram dātu”nti. Tatiyampi kho so yakkho tam yakkham etadavoca – “alam, samma, mā samaṇam āsādesi. Uḷāro so, samma, samaṇo mahiddhiko mahānubhāvo”ti.

Atha kho so yakkho tam yakkham anādiyitvā āyasmato sāriputtatherassa sīse pahāram adāsi. Tāva mahā pahāro ahosi, api tena pahārena sattaratanam vā aḍḍhaṭṭhamaratanaṁ vā nāgam osādeyya, mahantam vā pabbatakūṭam padāleyya. Atha ca pana so yakkho ‘ḍayhāmi ḍayhāmī’ti vatvā tattheva mahānirayaṁ apatāsi [avatthāsi (ka. sī.)].

Addasā kho āyasmā mahāmoggallāno dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tena yakkhena āyasmato sāriputtatherassa sīse pahāram dīyamānam. Disvā yena āyasmā sāriputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam sāriputtam etadavoca – “kacci te, āvuso, khamanīyam, kacci yāpanīyam, kacci na kiñci dukkha”nti? “Khamanīyam me, āvuso moggallāna, yāpanīyam me, āvuso moggallāna; api ca me sīsam thokam dukkha”nti.

“Acchariyam, āvuso sāriputta, abbhutam, āvuso sāriputta! Yāva [yam tvam (sī. ka.), yam (syā.)] mahiddhiko āyasmā sāriputto mahānubhāvo! Idha te, āvuso sāriputta, aññataro yakkho sīse pahāram adāsi. Tāva mahā pahāro ahosi, api tena pahārena sattaratanam vā aḍḍhaṭṭhamaratanaṁ vā nāgam osādeyya, mahantam vā pabbatakūṭam padāleyya, atha ca panāyasmā sāriputto evamāha – ‘khamanīyam me, āvuso moggallāna, yāpanīyam me, āvuso moggallāna; api ca me sīsam thokam dukkha’”nti.

“Acchariyam, āvuso moggallāna, abbhutam, āvuso moggallāna! Yāva [yam (syā.)] mahiddhiko āyasmā mahāmoggallāno mahānubhāvo yatra hi nāma yakkhampi passissati! Mayaṁ panetarahi paṁsupisācakampi na passāmā”ti.

Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya tesam ubhinnam mahānāgānam imam evarūpam kathāsallāpam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yassa selūpamam cittam, ṭhitam nānupakampati;
Virattam rajaṇīyesu, kopaneyye na kuppati;
Yassevam bhāvitam cittam, kuto tam dukhamessati”ti. catuttham;

5. Nāgasuttam

35. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā kosambiyam viharati ghositārāme. Tena kho pana samayena bhagavā ākiṇño viharati bhikkhūhi bhikkhūnīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. Ākiṇño dukkham na phāsu viharati. Atha kho bhagavato etadahosi – “aham

kho etarahi ākiṇo viharāmi bhikkhūhi bhikkhūnīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. Ākiṇo dukkham na phāsu viharāmi. Yaṁnūnāhaṁ eko gaṇasmā vūpakaṭṭho vihareyya”nti.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya kosambīm piṇḍāya pāvisi. Kosambiyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātāpatikkanto sāmam senāsanam samsāmetvā pattacīvaramādāya anāmantetvā upaṭṭhākam anapaloketvā bhikkhusaṅgham eko adutiyo yena pālileyyakam tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena pālileyyakam tadavasari. Tatra sudam bhagavā pālileyyake viharati rakkhitavanasaṇḍe bhaddasālamūle.

Aññataropi kho hatthināgo ākiṇo viharati hatthīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi. Chinnaggāni ceva tiṇāni khādati, obhaggobhaggañcassa sākhābhaṅgam khādanti, āvilāni ca pānīyāni pivati, ogāhā cassa uttiṇṇassa hatthiniyo kāyam upanighaṁsantiyo gacchanti. Ākiṇo dukkham na phāsu viharati. Atha kho tassa hatthināgassa etadahosi – “aham kho etarahi ākiṇo viharāmi hatthīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, chinnaggāni ceva tiṇāni khādāmi, obhaggobhaggañca me sākhābhaṅgam khādanti, āvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhā ca me uttiṇṇassa hatthiniyo kāyam upanighaṁsantiyo gacchanti, ākiṇo dukkham na phāsu viharāmi. Yaṁnūnāhaṁ eko gaṇasmā vūpakaṭṭho vihareyya”nti.

Atha kho so hatthināgo yūthā apakkamma yena pālileyyakam rakkhitavanasaṇḍo bhaddasālamūlam yena bhagavā tenupasaṅkami. Tatra sudam [upasaṅkamitvā tatra sudam (syā. pī. ka.)] so hatthināgo yasmim padese bhagavā viharati tam padesam [appaharitañca karoti, sonḍāya (bahūsu)] appaharitañ karoti, sonḍāya ca [appaharitañca karoti, sonḍāya (bahūsu)] bhagavato pānīyam paribhojanīyam upaṭṭhāpeti [upaṭṭhāpeti (sī. syā. kam. pī.)].

Atha kho bhagavato rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – “aham kho pubbe ākiṇo vihāsim bhikkhūhi bhikkhūnīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi, ākiṇo dukkham na phāsu vihāsim. Somhi etarahi anākiṇo viharāmi bhikkhūhi bhikkhūnīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi, anākiṇo sukham phāsu viharāmī”ti.

Tassapi kho hatthināgassa evam cetaso parivitakko udapādi – “aham kho pubbe ākiṇo vihāsim hatthīhi hatthīnīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, chinnaggāni ceva tiṇāni khādim, obhaggobhaggañca me sākhābhaṅgam khādim, āvilāni ca pānīyāni apāyim, ogāhā ca me uttiṇṇassa hatthiniyo kāyam upanighaṁsantiyo agamaṁsu, ākiṇo dukkham na phāsu vihāsim. Somhi etarahi anākiṇo viharāmi hatthīhi hatthīnīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, acchinnañcāni ceva tiṇāni khādāmi, obhaggobhaggañca me sākhābhaṅgam na khādanti, anāvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhā ca me uttiṇṇassa hatthiniyo na kāyam upanighaṁsantiyo gacchanti, anākiṇo sukham phāsu viharāmī”ti.

Atha kho bhagavā attano ca pavivekaṁ viditvā tassa ca hatthināgassa cetasā cetoparivitakkamaññāya tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Etam [evam (ka.)] nāgassa nāgena, īsādantassa hatthino;
Sameti cittam cittena, yadeko ramatī mano”ti. pañcamam;

6. Piṇḍolasuttam

36. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā piṇḍolabhāradvājo bhagavato avidūre nisinno hoti pallāṅkam ābhujitvā ujuṁ kāyam pañidhāya āraññiko piṇḍapātiko pañṣukūliko tecīvariko appiccho santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho āraddhavīriyo [āraddhavīriyo (sī. syā. kam. pī.)] dhutavādo adhicittamanuyutto.

Addasā kho bhagavā āyasmantam piṇḍolabhāradvājam avidūre nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya āraññikam piṇḍapātikam pamsukūlikam tecīvarikam appiccham santuṭṭham pavivittam asamsattham āraddhvīriyam dhutavādām adhicittamanuyuttam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Anūpavādo anūpaghāto [anupavādo anupaghāto (syā. pī. ka.)], pātimokkhe ca samvaro; Mattaññutā ca bhattasmiṁ, pantañca sayanāsanam; Adhicitte ca āyogo, etam buddhāna sāsana”nti. chaṭṭham;

7. Sāriputtasuttam

37. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya appiccho santuṭṭho pavivitto asamsattham āraddhvīriyo adhicittamanuyutto.

Addasā kho bhagavā āyasmantam sāriputtam avidūre nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya appiccham santuṭṭham pavivittam asamsattham āraddhvīriyam adhicittamanuyuttam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Adhicetaso appamajjato,
Munino monapathesu sikkhato;
Sokā na bhavanti tādino,
Upasantassa sadā satīmato”ti. sattamam;

8. Sundarīsuttam

38. Evaṁ me sutam – ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapīṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Bhikkhusaṅghopi sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapīṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjitatā anapacitā na lābhino cīvarapīṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam.

Atha kho te aññatitthiyā paribbājakā bhagavato sakkāram asahamānā bhikkhusaṅghassa ca yena sundarī paribbājikā tenupasaṅkamimṣu; upasaṅkamitvā sundariṁ paribbājikam etadavocum – “ussahasi tvam, bhagini, nātīnam attham kātu”nti? “Kyāham, ayyā, karomi? Kim mayā na sakkā [kim mayā sakkā (syā. pī.)] kātum? Jīvitampi me pariccattam nātīnam atthāyā”ti.

“Tena hi, bhagini, abhikkhaṇam jetavanam gacchāhī”ti. “Evaṁ, ayyā”ti kho sundarī paribbājikā tesam aññatitthiyānam paribbājakānam paṭissutvā abhikkhaṇam jetavanam agamāsi.

Yadā te aññimṣu aññatitthiyā paribbājakā – “vodiṭṭhā kho sundarī paribbājikā bahujanena abhikkhaṇam jetavanam gacchat”ti [gacchatīti (sī. syā. kam. pī.)]. Atha naṁ jīvitā voropetvā tattheva jetavanassa parikhākūpe nikhipitvā [nikhanitvā (sī. syā. pī.)] yena rājā pasenadi kosalo tenupasaṅkamimṣu; upasaṅkamitvā rājānam pasenadiṁ kosalam etadavocum – “yā sā, mahārāja, sundarī paribbājikā; sā no na dissatī”ti. “Kattha pana tumhe āsaṅkathā”ti? “Jetavane, mahārājā”ti. “Tena hi jetavanam vicinathā”ti.

Atha kho te aññatitthiyā paribbājikā jetavanam vicinitvā yathānikkhittam parikhākūpā uddharitvā

mañcakam āropetvā sāvatthim pavesetvā rathiyāya rathiyam siṅghātakena siṅghātakam upasaṅkamitvā manusse ujjhāpesum –

“Passathāyyā samañānaṁ sakyaputtiyānaṁ kammaṁ! Alajjino ime samañā sakyaputtiyā dussīlā pāpadhammā musāvādino abrahmacārino. Ime hi nāma dhammadcārino samacārino brahmacārino saccavādino sīlavanto kalyāṇadhammā patijānissanti! Natthi imesam sāmaññam, natthi imesam brahmaññam. Naṭṭham imesam sāmaññam, naṭṭham imesam brahmaññam. Kuto imesam sāmaññam, kuto imesam brahmaññam? Apagatā ime sāmaññā, apagatā ime brahmaññā. Kathañhi nāma puriso purisakiccam karitvā itthim jīvitā voropessati”ti!

Tena kho pana samayena sāvatthiyam manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti –

“Alajjino ime samañā sakyaputtiyā dussīlā pāpadhammā musāvādino abrahmacārino. Ime hi nāma dhammadcārino samacārino brahmacārino saccavādino sīlavanto kalyāṇadhammā patijānissanti! Natthi imesam sāmaññam, natthi imesam brahmaññam. Naṭṭham imesam sāmaññam, naṭṭham imesam brahmaññam. Kuto imesam sāmaññam, kuto imesam brahmaññam? Apagatā ime sāmaññā, apagatā ime brahmaññā. Kathañhi nāma puriso purisakiccam karitvā itthim jīvitā voropessati”ti!

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisiṁsu. Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamīṁsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdiṁsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum –

“Etarahi, bhante, sāvatthiyam manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti – ‘alajjino ime samañā sakyaputtiyā dussīlā pāpadhammā musāvādino abrahmacārino. Ime hi nāma dhammadcārino samacārino brahmacārino saccavādino sīlavanto kalyāṇadhammā patijānissanti. Natthi imesam sāmaññam, natthi imesam brahmaññam. Naṭṭham imesam sāmaññam, naṭṭham imesam brahmaññam. Kuto imesam sāmaññam, kuto imesam brahmaññam? Apagatā ime sāmaññā, apagatā ime brahmaññā. Kathañhi nāma puriso purisakiccam karitvā itthim jīvitā voropessati’’ti!

“Neso, bhikkhave, saddo ciram bhavissati sattāhameva bhavissati. Sattāhassa accayena antaradhāyissati. Tena hi, bhikkhave, ye manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti, te tumhe imāya gāthāya paṭicodetha –

““Abhūtavādī nirayaṁ upeti,
Yo vāpi [yo cāpi (sī. pī. ka.)] katvā na karomi cāha;
Ubhopi te pecca samā bhavanti,
Nihīnakammā manujā paratthā”’ti.

Atha kho te bhikkhū bhagavato santike imam gātham pariyāpuṇitvā ye manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti te imāya gāthāya paṭicodenti –

“Abhūtavādī nirayaṁ upeti,
Yo vāpi katvā na karomicāha;
Ubhopi te pecca samā bhavanti,
Nihīnakammā manujā paratthā”’ti.

Manussānam etadahosi – “akārakā ime samañā sakyaputtiyā. Nayimehi katam. Sapantime samañā sakyaputtiyā”’ti. Neva so saddo ciram ahosi. Sattāhameva ahosi. Sattāhassa accayena antaradhāyi.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamīṣu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavato etadavocum –

“Acchariyam, bhante, abbhutaṁ, bhante! Yāva subhāsitam cidam bhante bhagavatā – ‘neso, bhikkhave, saddo ciram bhavissati. Sattāhameva bhavissati. Sattāhassa accayena antaradhāyissatī’ti. Antarahito so, bhante, saddo’’ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Tudanti vācāya janā asaññatā,
Sarehi saṅgāmagataṁva kuñjaram;
Sutvāna vākyam pharusam udīritam,
Adhivāsaye bhikkhu aduṭṭhacitto”ti. atṭhamam;

9. Upasenasuttam

39. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Atha kho āyasmato upasenassa vaṅgantaputtassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – “lābhā vata me, suladdham vata me, satthā ca me bhagavā arahaṁ sammāsambuddho; svākkhāte camhi dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajito; sabrahmacārino ca me sīlavanto kalyāṇadhammā; sīlesu camhi paripūrakārī; susamāhito camhi ekaggacitto; arahā camhi khīṇāsavo; mahiddhiko camhi mahānubhāvo. Bhaddakam me jīvitam, bhaddakam maraṇa”nti.

Atha kho bhagavā āyasmato upasenassa vaṅgantaputtassa cetā cetoparivitakkamaññāya tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yam jīvitam na tapati, maraṇante na socati;
Sa ve diṭṭhapado dhīro, sokamajjhe na socati.

“Ucchinabhvatañhassa, santacittassa bhikkhuno;
Vikkhīṇo jātisamsāro, natthi tassa punabbhavo”ti. navamam;

10. Sāriputtaupasamasuttam

40. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto bhagavato avidūre nisinno hoti pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya attano upasamam paccavekkhamāno.

Addasā kho bhagavā āyasmantaṁ sāriputtam avidūre nisinnam pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya attano upasamam paccavekkhamānam.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Upasantasantacittassa, netticchinnassa bhikkhuno;
Vikkhīṇo jātisamsāro, mutto so mārabandhanā”ti. dasamam;

Meghiyavaggo catuttho niṭṭhito.

Tassuddānam –

Meghiyo uddhatā gopālo, yakkho [juṇhā (sī. syā. pī.), juṇham (ka.)] nāgena pañcamam;
Piṇḍolo sāriputto ca, sundarī bhavati aṭṭhamam;
Upaseno vaṅgantaputto, sāriputto ca te dasāti.

5. Soṇavaggo [mahāvagga (aṭṭhakathāya sameti)]

1. Piyatarasuttam

41. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rājā pasenadi kosalo mallikāya deviyā saddhim uparipāsādavaragato hoti. Atha kho rājā pasenadi kosalo mallikam devim etadavoca – “atthi nu kho te, mallike, kocañño attanā piyataro”’ti?

“Natthi kho me, mahārāja, kocañño attanā piyataro. Tuyham pana, mahārāja, atthañño koci attanā piyataro”’ti? “Mayhampi kho, mallike, natthañño koci attanā piyataro”’ti.

Atha kho rājā pasenadi kosalo pāsādā orohitvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam etadavoca –

“Idhāham, bhante, mallikāya deviyā saddhim uparipāsādavaragato mallikam devim etadavocam – ‘atthi nu kho te, mallike, kocañño attanā piyataro’’ti? Evam vutte, mallikā devī mañ etadavoca – ‘natthi kho me, mahārāja, kocañño attanā piyataro. Tuyham pana, mahārāja, atthañño koci attanā piyataro’’ti? Evam vutte, ahañ, bhante, mallikam devim etadavocam – ‘mayhampi kho, mallike, natthañño koci attanā piyataro’’’ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Sabbā disā anuparigamma cetasā,
Nevajjhagā piyataramattanā kvaci;
Evam piyo puthu attā paresam,
Tasmā na himse paramattakāmo”’ti. paṭhamam;

2. Appāyukasuttam

42. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā ānando sāyanhasamayam paṭisallānā [paṭisallānā (sī.)] vuṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Yāva appāyukā hi, bhante, bhagavato mātā ahosi, sattāhajāte bhagavati bhagavato mātā kālamakāsi, tusitam kāyam upapajji”’ti.

“Evametam, ānanda [evametam ānanda evametam ānanda (syā.)], appāyukā hi, ānanda, bodhisattamātaro honti. Sattāhajātesu bodhisattesu bodhisattamātaro kālam karonti, tusitam kāyam upapajjanti”’ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Ye keci bhūtā bhavissanti ye vāpi,
Sabbe gamissanti pahāya deham;

Tam sabbajānim kusalo viditvā,
Ātāpiyo brahmacariyam careyyā”ti. dutiyam;

3. Suppabuddhakuṭṭhisuttam

43. Evam me sutam – ekaṁ samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena rājagahe suppabuddho nāma kuṭṭhī ahosi – manussadaliddo, manussakapano, manussavarāko. Tena kho pana samayena bhagavā mahatiyā parisāya parivuto dhammam desento nisinno hoti.

Addasā kho suppabuddho kuṭṭhī tam mahājanakāyaṁ dūratova sannipatitam. Disvānassa etadahosi – “nissamsayam kho etha kiñci khādanīyam vā bhojanīyam vā bhājīyati [bhājīyissati (sī.)]. Yamenūnāham yena so mahājanakāyo tenupasaṅkameyyam. Appeva nāmettha kiñci khādanīyam vā bhojanīyam vā labheyya”nti.

Atha kho suppabuddho kuṭṭhī yena so mahājanakāyo tenupasaṅkami. Addasā kho suppabuddho kuṭṭhī bhagavantam mahatiyā parisāya parivutam dhammam descentam nisinnam. Disvānassa etadahosi – “na kho ettha kiñci khādanīyam vā bhojanīyam vā bhājīyati. Samaṇo ayaṁ gotamo parisati dhammam deseti. Yamenūnāhampi dhammam suṇeyya”nti. Tattheva ekamantam nisidi – “ahampi dhammaṁ sossāmī”ti.

Atha kho bhagavā sabbāvantam parisam cetasā ceto paricca manasākāsi “ko nu kho idha bhabbo dhammam viññātu”nti? Addasā kho bhagavā suppabuddham kuṭṭhim tassam parisāyam nisinnam. Disvānassa etadahosi – “ayaṁ kho idha bhabbo dhammam viññātu”nti. Suppabuddham kuṭṭhim ārabba ānupubbīm katham [ānupubbikatham (sī.), anupubbikatham (syā. pī. ka.)] kathesi, seyyathidaṁ – dānakatham sīlakatham saggakatham; kāmānam ādīnavam okāram saṅkilesam; nekkhamme [nekkhamme ca (sī. syā. pī.)] ānisamṣam pakāsesi. Yadā bhagavā aññāsi suppabuddham kuṭṭhim kallacittam muducittam vinīvaraṇacittam udaggacittam pasannacittam, atha yā buddhānam sāmukkamsikā dhammadesanā tam pakāsesi – dukkham, samudayam, nirodham, maggam. Seyyathāpi nāma suddham vattham apagatakālakam sammadeva rajaṇam paṭiggaṇheyya, evameva suppabuddhassa kuṭṭhissa tasmiṁyeva āsane virajam vītamalam dhammacakkhum udapādi – “yam kiñci samudayadhammam sabbam tam nirodhadhamma”nti.

Atha kho suppabuddho kuṭṭhī diṭṭhadhammo pattadhammo vidiṭadhammo pariyoḡālhadhammo tiṇḍaviciciccho vigatakathamkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthu sāsane utṭhāyāsanā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho suppabuddho kuṭṭhī bhagavantam etadavoca –

“Abhikkantaṁ, bhante, abhikkataṁ, bhante! Seyyathāpi, bhante, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkhey, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya – cakkhumanto rūpāni dakkhantīti; evamevaṁ bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham, bhante, bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam maṇi bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”nti.

Atha kho suppabuddho kuṭṭhī bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahamsito bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā utṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho acirapakkantam suppabuddham kuṭṭhim gāvī taruṇavacchā adhipativā jīvitā voropesi.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidiṁsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum – “yo

so, bhante, suppabuddho nāma kuṭṭhī bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahaṇsito, so kālaṅkato. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti?

“Paññito, bhikkhave, suppabuddho kuṭṭhī; paccapādi dhammassānudhammadam; na ca mam dhammādhikaraṇam vihesesi. Suppabuddho, bhikkhave, kuṭṭhī tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaño”ti.

Evam vutte, aññataro bhikkhu bhagavantam etadavoca – “ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo yena suppabuddho kuṭṭhī ahosi – manussadaliddo, manussakapaṇo, manussavarāko”ti?

“Bhūtapubbam, bhikkhave, suppabuddho kuṭṭhī imasmiṃyeva rājagahe setṭhiputto ahosi. So uyyānabhūmim niyyanto addasa tagarasikhim [taggarasikhim (ka.)] paccekabuddham nagaram piṇḍāya pavasantam. Disvānassa etadahosi – ‘kvāyam kuṭṭhī kuṭṭhicivarena vicaratī’ti? Niṭṭhubhitvā apasabyato [apabyāmato (syā. sam. ni. 1.255)] karitvā pakkāmi. So tassa kammassa vipākena bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni bahūni vassasatasahassāni niraye paccittha. Tasseva kammassa vipākāvasesena imasmiṃyeva rājagahe kuṭṭhī ahosi manussadaliddo, manussakapaṇo, manussavarāko. So tathāgatappaveditaṃ dhammavinayam āgama saddham samādiyi sīlam samādiyi sutam samādiyi cāgam samādiyi paññam samādiyi. So tathāgatappaveditaṃ dhammavinayam āgama saddham samādiyitvā sīlam samādiyitvā sutam samādiyitvā cāgam samādiyitvā paññam samādiyitvā kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam upapanno devānam tāvatiṃsānam sahabyatam. So tattha aññe deve atirocati vaṇṇena ceva yasasā cā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Cakkhumā visamānīva, vijjamāne parakkame;
Paññito jīvalokasmim, pāpāni parivajjaye”ti. tatiyam;

4. Kumārakasuttam

44. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā kumārakā antarā ca sāvatthim antarā ca jetavanam macchake bādhenti.

Atha kho bhagavā pubbanhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisi. Addasā kho bhagavā te sambahule kumārake antarā ca sāvatthim antarā ca jetavanam macchake bādhente. Disvāna yena te kumārakā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te kumārake etadavoca – “bhāyatha vo, tumhe kumārakā, dukkhassa, appiyam vo dukkha”nti? “Evam, bhante, bhāyāma mayam, bhante, dukkhassa, appiyam no dukkha”nti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Sace bhāyatha dukkhassa, sace vo dukkhamappiyam;
Mākattha pāpakaṇam kammaṇ, āvi vā yadi vā raho.

“Sace ca pāpakaṇam kammaṇ, karissatha karotha vā;
Na vo dukkhā pamutyatthi, upeccapi [upaccapi (ka.), uppaccapi (?), uppatitvāpi iti attho] palāyata”nti. catuttham;

5. Uposathasuttam

45. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati pubbārāme migāramātupāsāde.

Tena kho pana samayena bhagavā tadauposathe bhikkhusaṅghaparivuto nisinno hoti.

Atha kho āyasmā ānando abhikkantāya ratti�ā, nikkhante paṭhame yāme, uṭṭhāyāsanā ekāmsam uttarāsaṅgam [cīvaraṁ (sabbattha)] karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantam etadavoca – “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto paṭhamo yāmo; ciranisinno bhikkhusaṅgho; uddisatu, bhante, bhagavā bhikkhūnam pātimokkha”nti. Evam vutte, bhagavā tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmā ānando abhikkantāya ratti�ā, nikkhante majjhime yāme, uṭṭhāyāsanā ekāmsam uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantam etadavoca – “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto majjhimo yāmo; ciranisinno bhikkhusaṅgho; uddisatu, bhante, bhagavā bhikkhūnam pātimokkha”nti. Dutiyampi kho bhagavā tuṇhī ahosi.

Tatiyampi kho āyasmā ānando abhikkantāya ratti�ā, nikkhante pacchime yāme, uddhaste aruṇe, nandimukhiyā ratti�ā uṭṭhāyāsanā ekāmsam uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantam etadavoca – “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto pacchimo yāmo; uddhasto aruṇo; nandimukhī ratti; ciranisinno bhikkhusaṅgho; uddisatu, bhante, bhagavā bhikkhūnam pātimokkha”nti. “Aparisuddhā, ānanda, parisā”ti.

Atha kho āyasmato mahāmoggallānassa etadahosi – “kaṇ nu kho bhagavā puggalaṁ sandhāya evamāha – ‘aparisuddhā, ānanda, parisā’ti? Atha kho āyasmā mahāmoggallāno sabbāvantam bhikkhusaṅgham cetasā ceto paricca manasākāsi. Addasā kho āyasmā mahāmoggallāno tam puggalaṁ dussilam pāpadhammaṁ asuciṁ saṅkassarasamācāraṁ paṭicchannakammantam asamaṇam samaṇapaṭiññam abrahmacāriṁ brahmacāripaṭiññam antopūtiṁ avassutaṁ kasambujātam majjhe bhikkhusaṅghassa nisinnam. Disvāna uṭṭhāyāsanā yena so puggalo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam puggalaṁ etadavoca – “uṭṭhehi, āvuso, ditthosi bhagavatā; natthi te bhikkhūhi saddhim samvāso”ti. Evam vutte [atha kho (sabbattha), cūlava. 383; a. ni. 8.20 passitabbam], so puggalo tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmā mahāmoggallāno tam puggalaṁ etadavoca – “uṭṭhehi, āvuso, ditthosi bhagavatā; natthi te bhikkhūhi saddhim samvāso”ti. Dutiyampi kho...pe... tatiyampi kho so puggalo tuṇhī ahosi.

Atha kho āyasmā mahāmoggallāno tam puggalaṁ bāhāyam gahetvā bahidvārakoṭṭhakā nikkhāmetvā sūcighaṭikam datvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam etadavoca – “nikkhāmito, bhante, so puggalo mayā. Parisuddhā parisā. Uddisatu, bhante, bhagavā bhikkhūnam pātimokkha”nti. “Acchariyam, moggallāna, abbhutam, moggallāna! Yāva bāhāgahaṇāpi nāma so moghapuriso āgamessatī”ti!

Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “na dānāham, bhikkhave, ito param [na dānāham bhikkhave ajjatagge (a. ni. 8.20)] uposatham karissāmi, pātimokkham uddisissāmi. Tumheva dāni, bhikkhave, ito param uposatham kareyyātha, pātimokkham uddiseyyātha. Aṭṭhānametam, bhikkhave, anavakāso yam tathāgato aparisuddhāya parisāya uposatham kareyya, pātimokkham uddiseyya.

“Aṭṭhime, bhikkhave, mahāsamudde acchariyā abbhutā dhammā, ye disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti. Katame aṭṭha?

“Mahāsamutto, bhikkhave, anupubbaninno anupubbapoṇo anupubbapabbhāro, na āyatakenaeva papāto. Yampi [yam (sī. syā. ka.)], bhikkhave, mahāsamutto anupubbaninno anupubbapoṇo anupubbapabbhāro na āyatakenaeva papāto; yam, bhikkhave, mahāsamudde paṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāsamutto ṭhitadhammo velam nātivattati. Yampi, bhikkhave,

mahāsamuddo ṭhitadhammo velam nātivattati; ayam, bhikkhave [ayampi (sabbattha)], mahāsamudde dutiyo acchariyo abbhuto dhammo, yan disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāsamuddo na matena kuṇapena samvasati. Yam hoti mahāsamudde mataṁ kuṇapam tam khippameva [khippaññeva (sī), khippañmyeva (ka.)] tīram vāheti, thalam ussāreti. Yampi, bhikkhave, mahāsamuddo na matena kuṇapena samvasati, yam hoti mahāsamudde mataṁ kuṇapam tam khippameva tīram vāheti thalam ussāreti; ayam, bhikkhave, mahāsamudde tatiyo acchariyo abbhuto dhammo, yan disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, yā kāci mahānadiyo, seyyathidaṁ – gaṅgā yamunā aciravatī sarabhū mahī, tā mahāsamuddam patvā [pattā (syā. pī. ka.)] jahanti purimāni nāmagottāni; ‘mahāsamuddo’teva saṅkham gacchanti. Yampi, bhikkhave, yā kāci mahānadiyo, seyyathidaṁ – gaṅgā yamunā aciravatī sarabhū mahī tā mahāsamuddam patvā jahanti purimāni nāmagottāni, ‘mahāsamuddo’teva saṅkham gacchanti; ayam, bhikkhave, mahāsamudde catuttho acchariyo abbhuto dhammo, yan disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, yā ca loke savantiyo mahāsamuddam appenti, yā ca antalikkhā dhārā papantanti, na tena mahāsamuddassa ūnattam vā pūrattam vā paññāyati. Yampi, bhikkhave, yā ca loke savantiyo mahāsamuddam appenti, yā ca antalikkhā dhārā papantanti, na tena mahāsammuddassa ūnattam vā pūrattam vā paññāyati; ayam, bhikkhave, mahāsamudde pañcamo acchariyo abbhuto dhammo, yan disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāsamuddo ekaraso loṇaraso. Yampi, bhikkhave, mahāsamuddo ekaraso loṇaraso; ayam, bhikkhave, mahāsamudde chaṭṭho acchariyo abbhuto dhammo, yan disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāsamuddo bahuratano anekaratano. Tatrimāni ratanāni, seyyathidaṁ – muttā maṇi veluriyo saṅkho silā pavālam rajataṁ jātarūpam lohitaṅgo masāragallam. Yampi, bhikkhave, mahāsamuddo bahuratano anekaratano, tatrimāni ratanāni, seyyathidaṁ – muttā maṇi veluriyo saṅkho silā pavālam rajataṁ jātarūpam lohitaṅgo [lohitako (sī. pī.), lohitako (?)] masāragallam; ayam, bhikkhave, mahāsamudde sattamo acchariyo abbhuto dhammo, yan disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāsamuddo mahataṁ bhūtānam āvāso. Tatrame bhūtā – timi timiṅgalō timitimiṅgalō [timi timiṅgalō timirapiṅgalō (sī. pī. a. ni. 8.19)] asurā nāgā gandhabbā. Santi mahāsamudde yojanasatikāpi attabhāvā, dviyojanasatikāpi attabhāvā, tiyojanasatikāpi attabhāvā, catuyojanasatikāpi attabhāvā, pañcayojanasatikāpi attabhāvā. Yampi, bhikkhave, mahāsamuddo mahataṁ bhūtānam āvāso, tatrame bhūtā – timi timitimiṅgalō asurā nāgā gandhabbā, santi mahāsamudde yojanasatikāpi attabhāvā dviyojanasatikāpi attabhāvā...pe... pañcayojanasatikāpi attabhāvā; ayam, bhikkhave, mahāsamudde aṭṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yan disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti. Ime kho, bhikkhave, aṭṭha mahāsamudde acchariyā abbhutā dhammā ye disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Evameva kho, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye aṭṭha acchariyā abbhutā dhammā, ye disvā disvā bhikkhū imasmim dhammadvinaye abhiramanti. Katame aṭṭha?

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo anupubbaninno anupubbapoṇo anupubbapabbhāro, na āyatakeneva papāto; evameva kho, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye anupubbasakihkā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā, na āyatakeneva aññāpaṭivedho. Yampi, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye anupubbasakihkā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā, na āyatakeneva aññāpaṭivedho; ayam, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye paṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yan disvā disvā

bhikkhū imasmiṁ dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo ḥitadhammo velāñ nātivattati; evameva kho, bhikkhave, yāñ mayā sāvakānañ sikkhāpadam paññattam tam mama sāvakā jīvitahetupi nātikkamanti. Yampi, bhikkhave, mayā sāvakānañ sikkhāpadam paññattam tam mama sāvakā jīvitahetupi nātikkamanti; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammadvinaye dutiyo acchariyo abbhuto dhammo, yāñ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo na matena kuñapena samvasati; yāñ hoti mahāsamudde matañ kuñapam tam khippameva tīram vāheti, thalam ussāreti; evameva kho, bhikkhave, yo so puggalo dussilo pāpadhammo asuci sañkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamañō samañapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto, na tena sañgho samvasati; atha kho nam khippameva sannipatitvā ukkhipati. Kiñcāpi so hoti majjhe bhikkhusaṅghassa nisinno, atha kho so ārakāva saṅghamhā, sañgho ca tena. Yampi, bhikkhave, yo so puggalo dussilo pāpadhammo asuci sañkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamañō samañapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto, na tena sañgho samvasati; khippameva nam sannipatitvā ukkhipati. Kiñcāpi so hoti majjhe bhikkhusaṅghassa nisinno, atha kho so ārakāva saṅghamhā, sañgho ca tena; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammadvinaye tatiyo acchariyo abbhuto dhammo, yāñ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, yā kāci mahānadiyo, seyyathidañ – gañgā yamunā aciravatī sarabhū mahī tā mahāsamuddam patvā jahanti purimāni nāmagottāni, ‘mahāsamuddo’teva sañkham gacchanti; evameva kho, bhikkhave, cattāro vaññā – khattiyañ, brāhmañā, vessā, suddā te tathāgatappavedite dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajitvā [pabbajitā (ka. sī.)] jahanti purimāni nāmagottāni, ‘samañā sakyaputtiyā’teva sañkham gacchanti. Yampi, bhikkhave, cattāro vaññā – khattiyañ, brāhmañā, vessā, suddā te tathāgatappavedite dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajitvā jahanti purimāni nāmagottāni, ‘samañā sakyaputtiyā’teva sañkham gacchanti; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammadvinaye catuttho acchariyo abbhuto dhammo, yāñ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, yā ca loke savantiyo mahāsamuddam appenti, yā ca antalikkhā dhārā papatanti, na tena mahāsamuddassa ūnattam vā pūrattam vā paññayati; evameva kho, bhikkhave, bahū cepi bhikkhū anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyanti, na tena nibbānadhātuyā ūnattam vā pūrattam vā paññayati. Yampi, bhikkhave, bahū cepi bhikkhū anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyanti, na tena nibbānadhātuyā ūnattam vā pūrattam vā paññayati; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammadvinaye pañcamo acchariyo abbhuto dhammo, yāñ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo ekaraso loñaraso; evameva kho, bhikkhave, ayam dhammadvinayo ekaraso vimuttiraso. Yampi, bhikkhave, ayam dhammadvinayo ekaraso vimuttiraso; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammadvinaye chattho acchariyo abbhuto dhammo, yāñ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo bahuratano anekaratano, tatrīmāni ratanāni, seyyathidañ – muttā mañi veluriyo sañkho silā pavālam rajatam jātarūpanam lohitañgo masāragallam; evameva kho, bhikkhave, ayam dhammadvinayo bahuratano anekaratano; tatrīmāni ratanāni, seyyathidañ – cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhañgā, ariyo aṭṭhañgiko maggo. Yampi, bhikkhave, ayam dhammadvinayo bahuratano anekaratano, tatrīmāni ratanāni, seyyathidañ – cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhañgā, ariyo aṭṭhañgiko maggo; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammadvinaye sattamo acchariyo abbhuto dhammo, yāñ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo mahataṁ bhūtānam āvāso, tatrime bhūtā – timi timiñgalo timitimiñgalo asurā nāgā gandhabbā, santi mahāsamudde yojanasatikāpi attabhāvā dvijojanasatikāpi attabhāvā tiyojanasatikāpi attabhāvā catuyojanasatikāpi attabhāvā pañcayojanasatikāpi attabhāvā; evameva kho, bhikkhave, ayam dhammadvinayo mahataṁ bhūtānam āvāso; tatrime bhūtā – sotāpanno, sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno, sakadāgāmi, sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno, anāgāmī, anāgāmīphalasacchikiriyāya paṭipanno, arahā, arahattāya paṭipanno [arahattaphalasacchikiriyāya (sī.)]. Yampi, bhikkhave, ayam dhammadvinayo mahataṁ bhūtānam āvāso, tatrime bhūtā – sotāpanno, sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno, sakadāgāmī, sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno, anāgāmī, anāgāmīphalasacchikiriyāya paṭipanno, arahā, arahattāya paṭipanno; ayam, bhikkhave, imasmīm dhammadvinaye aṭṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā bhikkhū imasmīm dhammadvinaye abhiramanti. Ime kho, bhikkhave, imasmīm dhammadvinaye aṭṭha acchariyā abbhutā dhammā, ye disvā disvā bhikkhū imasmīm dhammadvinaye abhiramantī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Channamativassati, vivaṭam nātivassati;
Tasmā channam vivaretha, evam tam nātivassatī”ti. pañcamam;

6. Sonasuttam

46. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā mahākaccāno avantīsu viharati kuraraghare [kururaghare (syā. mahāva. 257), kulaghare (ka.)] pavatte pabbate. Tena kho pana samayena soṇo upāsako kuṭikanṇo āyasmato mahākaccānassa upaṭṭhāko hoti.

Atha kho soṇassa upāsakassa kuṭikanṇassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – “yathā yathā kho ayyo mahākaccāno dhammaṁ deseti nayidam sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddham saṅkhalikhitaṁ brahmacariyam caritum. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya”nti.

Atha kho soṇo upāsako kuṭikanṇo yenāyasmā mahākaccāno tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ mahākaccānam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho soṇo upāsako kuṭikanṇo āyasmantaṁ mahākaccānam etadavoca –

“Idha mayham, bhante, rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – ‘yathā yathā kho ayyo mahākaccāno dhammaṁ deseti nayidam sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddham saṅkhalikhitaṁ brahmacariyam caritum. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya’nti. Pabbājetu mām, bhante, ayyo mahākaccāno”ti.

Evam vutte, āyasmā mahākaccāno soṇam upāsakam kuṭikanṇam etadavoca – “dukkaram kho, soṇa, yāvajīvam ekabhattam ekaseyyam brahmacariyam. Iñgha tvam, soṇa, tattheva āgārikabhūto samāno buddhānam sāsanam anuyuñja kālayuttam ekabhattam ekaseyyam brahmacariya”nti. Atha kho soṇassa upāsakassa kuṭikanṇassa yo ahosi pabbajjābhisaṅkhāro so paṭipassambhi.

Dutiyampi kho...pe... dutiyampi kho āyasmā mahākaccāno soṇam upāsakam kuṭikanṇam etadavoca – “dukkaram kho, soṇa, yāvajīvam ekabhattam ekaseyyam brahmacariyam. Iñgha tvam, soṇa, tattheva āgārikabhūto samāno buddhānam sāsanam anuyuñja kālayuttam ekabhattam ekaseyyam brahmacariya”nti. Dutiyampi kho soṇassa upāsakassa kuṭikanṇassa yo ahosi pabbajjābhisaṅkhāro so paṭipassambhi.

Tatiyampi kho soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – “yathā yathā kho ayyo mahākaccāno dhammaṁ deseti nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahma-caritum. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya”nti. Tatiyampi kho soṇo upāsako kuṭikaṇṇo yenāyasmā mahākaccāno tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ mahākaccānam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisino kho soṇo upāsako kuṭikaṇṇo āyasmantaṁ mahākaccānam etadavoca –

“Idha mayhaṁ, bhante, rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – ‘yathā yathā kho ayyo mahākaccāno dhammaṁ deseti nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahma-caritum. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya”nti. Pabbājetu maṁ, bhante, ayyo mahākaccāno”ti.

Atha kho āyasmā mahākaccāno soṇam upāsakam kuṭikaṇṇam pabbājesi. Tena kho pana samayena avantiḍakkhiṇāpatho [avanti ḍakkhiṇāpatho (sī.)] appabhikkhuko hoti. Atha kho āyasmā mahākaccāno tiṇṇam vassānam accayena kicchena kasirena tato tato dasavaggam bhikkhusaṅgham sannipātētvā āyasmantaṁ soṇam upasampādesi.

Atha kho āyasmato soṇassa vassamvuṭṭhassa [vassamvuṭṭhassa (sī. syā. kam. pī.)] rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – “na kho me so bhagavā sammukhā diṭṭho, api ca sutoyeva me so bhagavā – īdiso ca īdiso cā’ti. Sace maṁ upajjhāyo anujāneyya, gaccheyyāhaṁ tam bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddha”nti.

Atha kho āyasmā soṇo sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yenāyasmā mahākaccāno tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ mahākaccānam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisino kho āyasmā soṇo āyasmantaṁ mahākaccānam etadavoca –

“Idha mayhaṁ, bhante, rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – ‘na kho me so bhagavā sammukhā diṭṭho, api ca sutoyeva me so bhagavā – īdiso ca īdiso cā’ti. Sace maṁ upajjhāyo anujāneyya, gaccheyyāhaṁ tam bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddha”nti ( ) [(gaccheyyāhaṁ bhante tam bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ, sace maṁ upajjhāyo anujānātīti (mahāva. 257)].

“Sādhu sādhu, soṇa; gaccha tvam, soṇa, tam bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ [samāsambuddhanti (sabbattha)]. Dakkhissasi tvam, soṇa, tam bhagavantaṁ pāsādikam pasādanīyam santindriyam santamānasam uttamadamathe samathamanuppattam dantam guttam yatindriyam nāgam. Disvāna mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balaṁ phāsuvihāraṁ [phāsuvihārañca (sī.)] puccha – ‘upajjhāyo me, bhante, āyasmā mahākaccāno bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balaṁ phāsuvihāraṁ [phāsuvihārañca (sī.)] pucchatī’”ti.

“Evaṁ, bhante”ti kho āyasmā soṇo āyasmato mahākaccānassa bhāsitam abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā āyasmantaṁ mahākaccānam abhivādetvā padakkhiṇam katvā senāsanam saṃsāmetvā pattacīvaraṇādāya yena sāvatthi tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena sāvatthi jetavanam anāthapiṇḍikassa ārāmo, yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisino kho āyasmā soṇo bhagavantaṁ etadavoca – “upajjhāyo me, bhante, āyasmā mahākaccāno bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balaṁ phāsuvihāraṁ [phāsuvihārañca (sī.)] pucchatī’”ti.

“Kacci, bhikkhu, khamanīyam, kacci yāpanīyam, kaccisi appakilamathena addhānam āgato, na ca

piṇḍakena kilantosi”ti? “Khamanīyam bhagavā, yāpanīyam bhagavā, appakilamathena cāham, bhante, addhānam āgato, na piṇḍakena kilantomhi”ti.

Atha kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi – “imassānanda, āgantukassa bhikkhuno senāsanam paññāpehī”ti. Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi – “yassa kho mām bhagavā āñāpeti – ‘imassānanda, āgantukassa bhikkhuno senāsanam paññāpehī’ti, icchatī bhagavā tena bhikkhunā saddhiṃ ekavihāre vatthū, icchatī bhagavā āyasmatā soṇena saddhiṃ ekavihāre vatthu”nti. Yasmiṃ vihāre bhagavā viharati, tasmiṃ vihāre āyasmato soṇassa senāsanam paññāpesi.

Atha kho bhagavā bahudeva rattim abbhokāse nisajjāya vītināmetvā pāde pakkhāletvā vihāram pāvisi. Āyasmāpi kho soṇo bahudeva rattim abbhokāse nisajjāya vītināmetvā pāde pakkhāletvā vihāram pāvisi. Atha kho bhagavā rattiyā paccūsasamayam paccutthāya āyasmantam soṇam ajhesi – “paṭibhātu tam bhikkhu dhammo bhāsitū”nti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā soṇo bhagavato paṭissutvā soḷasa atṭhakavaggikāni sabbāneva sarena abhaṇi. Atha kho bhagavā āyasmato soṇassa sarabhaññapariyosāne abbhānumodi – “sādhu sādhu, bhikkhu, suggahitāni te, bhikkhu, soḷasa atṭhakavaggikāni sumanasikatāni sūpadhāritāni, kalyāṇiyāsi [kalyāṇiyā ca (ka.), kalyāṇiyā cāsi (?)] vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya athassa viññāpaniyā. Kati vassosi tvam, bhikkhū”ti? “Ekavasso aham bhagavā”ti. “Kissa pana tvam, bhikkhu, evam ciram akāsi”ti? “Ciram diṭṭho [ciradiṭṭho (sī.)] me, bhante, kāmesu ādīnavo; api ca sambādho gharāvāso bahukicco bahukaraṇīyo”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Disvā ādīnavam loke, nītvā dhammam nirūpadhiṃ;
Ariyo na ramatī pāpe, pāpe na ramatī sucī”ti. chaṭṭham;

7. Kaṅkhārevatasuttam

47. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā kaṅkhārevato bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujuṃ kāyam paṇidhāya attano kaṅkhāvitaraṇavisuddhiṃ paccavekkhamāno.

Addasā kho bhagavā āyasmantam kaṅkhārevatam avidūre nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujuṃ kāyam paṇidhāya attano kaṅkhāvitaraṇavisuddhiṃ paccavekkhamānam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yā kāci kaṅkhā idha vā huram vā,
Sakavediyā vā paravediyā vā;
Ye jhāyino tā pajahanti sabbā,
Ātāpino brahmacariyam carantā”ti. sattamam;

8. Saṅghabhedasuttam

48. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā ānando tadahuposathe pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagaham piṇḍāya pāvisi.

Addasā kho devadatto āyasmantam ānandam rājagahe piṇḍāya carantam. Disvāna yenāyasmā ānando tenupasānkami; upasānkamitvā āyasmantam ānandam etadavoca – “ajjatagge dānāham, āvuso

ānanda, aññatreva bhagavatā aññatra bhikkhusaṅghā uposatham̄ karissāmi saṅghakammāni cā”ti.

Atha kho āyasmā ānando rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattam̄ piṇḍapātapaṭikkanto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasarkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantam̄ nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam̄ etadavoca –

“Idhāham̄, bhante, pubbañhasamayam̄ nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahañ piṇḍāya pāvisi. Addasā kho mam̄, bhante, devadatto rājagahe piṇḍāya carantam̄. Disvāna yenāhañ tenupasaṅkami; upasarkamitvā mam̄ etadavoca – ‘ajjatagge dānāham̄, āvuso ānanda, aññatreva bhagavatā aññatra bhikkhusaṅghā uposatham̄ karissāmi saṅghakammāni cā’ti. Ajja, bhante, devadatto saṅgham̄ bhindissati, uposathañca karissati saṅghakammāni cā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi –

“Sukaram sādhunā sādhu, sādhu pāpena dukkaram [**sukaram sādhunā sādhum, sādhum pāpena dukkaram (ka.)**];

Pāpam̄ pāpena sukaram̄, pāpamariyehi dukkara”nti. atṭhamam̄;

9. Sadhāyamānasuttam̄

49. Evam̄ me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ bhagavā kosalesu cārikam̄ carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim̄. Tena kho pana samayena sambahulā māṇavakā bhagavato avidūre sadhāyamānarūpā [**saddāyamānarūpā (syā. pī. atṭhakathāyam pāṭhantaram)**, pathāyamānarūpā (ka.), vadāyamānarūpā (ka. sī., ka. atṭha.), saddhāyamānarūpā (?), saddhudhātuyā sadhudhātuyā vā siddhamidanti veditabbam̄] atikkamanti. Addasā kho bhagavā sambahule māṇavake avidūre sadhāyamānarūpe atikkante.

Atha kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi –

“Parimuṭṭhā paṇḍitābhāsā, vācāgocarabhāṇino;
Yāvicchanti mukhāyāmañ, yena nītā na tam̄ vidū”ti. navamam̄;

10. Cūlapanthakasuttam̄

50. Evam̄ me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ bhagavā sāvatthiyam̄ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā cūlapanthako [**cullapanthako (sī.), cūlapanthako (pī.)**] bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam̄ ābhujitvā ujuñ kāyam̄ paṇidhāya parimukham̄ satim̄ upaṭṭhapetvā.

Addasā kho bhagavā āyasmantañ cūlapanthakam̄ avidūre nisinnam̄ pallaṅkam̄ ābhujitvā ujuñ kāyam̄ paṇidhāya parimukham̄ satim̄ upaṭṭhapetvā.

Atha kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi –

“Thitena kāyena ṭhitena cetasā,
Tiṭṭham̄ nisinno uda vā sayāno;
Etam̄ [**evam̄ (ka.)**] satim̄ bhikkhu adhiṭṭhahāno,
Labhetha pubbāpariyam̄ visesam̄;
Laddhāna pubbāpariyam̄ visesam̄,
Adassanam̄ maccurājassa gacche”ti. dasamam̄;

Sonavaggo [sonatheravaggo (syā. kam. ka.) mahāvaggo (aṭṭhakathāya sameti)] pañcamo niṭṭhito.

Tassuddānam –

Piyo appāyukā kuṭṭhī, kumārakā uposatho;
Soṇo ca revato bhedo, sadhāya panthakena cāti.

6. Jaccandhavaggo

1. Āyusaṅkhārossajjanasuttam

51. Evaṁ me sutaṁ – ekam̄ samayam̄ bhagavā vesāliyam̄ viharati mahāvane kūṭagārasālāyam. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam̄ nivāsetvā pattacīvaramādāya vesālim̄ piṇḍāya pāvisi. Vesāliyam̄ piṇḍāya caritvā pacchābhattam̄ piṇḍapātāpiṭkkanto āyasmantam̄ ānandam̄ āmantesi – “ganhāhi, ānanda, nisīdanam̄. Yena cāpālam̄ [**pāvālam̄ (syā.)**] cetiyam̄ tenupasaṅkamissāma divāvihārāyā”ti.

“Evaṁ, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā nisīdanam̄ ādāya bhagavantam̄ piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho bhagavā yena cāpālam̄ cetiyam̄ tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho bhagavā āyasmantam̄ ānandam̄ āmantesi –

“Ramaṇīyā, ānanda, vesālī; ramaṇīyam̄ udenaṁ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ gotamakam̄ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ sattambam̄ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ bahuputtam̄ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ sārandadām̄ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ cāpālam̄ cetiyam̄. Yassa kassaci, ānanda, cattāro idhipādā bhāvitā bahulīkatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṅkhamāno ( ) [**(ānanda) (ka.)**] kappam̄ vā tiṭṭheyā kappāvasesam̄ vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro idhipādā bhāvitā bahulīkatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Ākaṅkhamāno, ānanda, tathāgato kappam̄ vā tiṭṭheyā kappāvasesam̄ vā”ti.

Evampi kho āyasmā ānando bhagavatā oḷārike nimitte kayiramāne, oḷārike obhāse kayiramāne, nāsakkhi pativijjhitud; na bhagavantam̄ yāci – “tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappam̄; tiṭṭhatu sugato kappam̄ bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussāna”nti, yathā tam̄ mārena pariyoṭṭhitacitto. Dutiyampi kho...pe... tatiyampi kho bhagavā āyasmantam̄ ānandam̄ āmantesi –

“Ramaṇīyā, ānanda, vesālī; ramaṇīyam̄ udenaṁ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ gotamakam̄ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ sattambam̄ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ bahuputtam̄ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ sārandadām̄ cetiyam̄; ramaṇīyam̄ cāpālam̄ cetiyam̄. Yassa kassaci, ānanda, cattāro idhipādā bhāvitā bahulīkatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṅkhamāno kappam̄ vā tiṭṭheyā kappāvasesam̄ vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro idhipādā bhāvitā bahulīkatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Ākaṅkhamāno, ānanda, tathāgato kappam̄ vā tiṭṭheyā kappāvasesam̄ vā”ti.

Evampi kho āyasmā ānando bhagavatā oḷārike nimitte kayiramāne, oḷārike obhāse kayiramāne, nāsakkhi pativijjhitud; na bhagavantam̄ yāci – “tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappam̄; tiṭṭhatu sugato kappam̄ bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussāna”nti, yathā tam̄ mārena pariyoṭṭhitacitto.

Atha kho bhagavā āyasmantam̄ ānandam̄ āmantesi – “gaccha tvam̄, ānanda, yassadāni kālam̄ maññasī”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam̄ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā avidūre aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi.

Atha kho māro pāpimā, acirapakkante āyasmante ānande, yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam thito kho māro pāpimā bhagavantam etadavoca –

“Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato. Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā – ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me bhikkhū na sāvakā bhavissanti viyattā vinītā visāradā [visāradā pattayogakhemā (a. ni. 8.70), visāradappattā yogakhemā (sī. pī. ka.), visāradappattā yogakhemakāmā (syā.)] bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammam desessantī’ti. Etarahi kho pana, bhante [santi kho pana bhante etarahi (sī. pī. sam. ni. 5.822)] bhikkhū bhagavato sāvakā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammam desenti. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā – ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me bhikkhuniyo na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammam desessantī’ti. Etarahi kho pana, bhante, bhikkhuniyo bhagavato sāvikā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammam desenti. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā – ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me upāsakā na sāvakā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammam desessantī’ti. Etarahi kho pana, bhante, upāsakā bhagavato sāvakā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammam desenti. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā – ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me upāsikā na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammam desessantī’ti. Etarahi kho pana, bhante, upāsikā bhagavato sāvikā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammam desenti. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā – ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me

idam brahmacariyam na iddhañceva bhavissati phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsita'nti. Etarahi kho pana, bhante [tayidam bhante (sam. ni. 5.822)], bhagavato brahmacariyam iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitañ. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato”ti.

Evam vutte, bhagavā māram pāpimantam etadavoca – “apposukko tvam, pāpima, hohi. Na ciram tathāgatassa parinibbānam bhavissati. Ito tiṇñam māsānam accayena tathāgato parinibbāyissati”ti.

Atha kho bhagavā cāpāle cetiyē sato sampajāno āyusañkhāram ossaggi. Ossatthe ca bhagavatā āyusañkhāre mahābhūmicālo ahosi bhim̄sanako lomahañso, devadundubhiyo [devadudrabhiyo (ka.)] ca phalim̄su.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Tulamatulañca sambhavam,
Bhavasañkhāramavassaji muni;
Ajjhattarato samāhito,
Abhindi kavacamivattasambhava”nti. pañhamam;

2. Sattajañilasuttam

52. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati pubbārāme migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena bhagavā sāyanhasamayam pañsallānā vuṭṭhito bahidvārakoṭṭhake nisinno hoti. Atha kho rājā pasenadi kosalo yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi.

Tena kho pana samayena satta ca jañilā, satta ca niganthā, satta ca acelakā, satta ca ekasāṭakā, satta ca paribbājakā, parūlhakacchanakhalomā khārivividhamādāya [khārivividhamādāya (ka. sam. ni. 1.122; dī. ni. 1.280)] bhagavato avidūre atikkamanti.

Addasā kho rājā pasenadi kosalo te satta ca jañile, satta ca niganthē, satta ca acelake, satta ca ekasāṭake, satta ca paribbājake, parūlhakacchanakhalome khārivividhamādāya bhagavato avidūre atikkamante. Disvāna utthāyāsanā ekañsam uttarāsaṅgam karitvā dakkhiñajāñumañḍalam pathaviyam [pañthaviyam (sī. syā. pī.)] nihantvā yena te satta ca jañilā, satta ca niganthā, satta ca acelakā, satta ca ekasāṭakā, satta ca paribbājakā, tenañjalinī paññametvā tikkhattum nāmam sāvesi – “rājāham, bhante, pasenadi kosalo; rājāham, bhante, pasenadi kosalo; rājāham, bhante, pasenadi kosalo”ti.

Atha kho rājā pasenadi kosalo acirapakkantesu tesu sattasu ca jañilesu, sattasu ca nigañthesu, sattasu ca acelakesu, sattasu ca ekasāṭakesu, sattasu ca paribbājakesu, yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam etadavoca – “ye kho [ye ca kho (sī.), ye ca te (syā.), ye nu keci kho (pī.), ye te (sam. ni. 1.122), ye nu kho keci (?)] bhante, loke arahanto vā arahattamaggam vā samāpannā ete tesam aññatare”ti [aññatarāti (sī. ka.), aññataroti (syā. pī.)].

“Dujjānam kho etam, mahārāja, tayā gihinā kāmabhoginā puttasambādhasayanam ajjhāvasantena kāsikacandanam paccanubhontena mālāgandhavilepanam dhārayantena jātarūparajatam sādiyantena – ime vā arahanto, ime vā arahattamaggam samāpannāti.

“Samvāsena kho, mahārāja, sīlam veditabbam. Tañca kho dīghena addhunā na ittaram [na ittarena (syā. sī. syā. atṭha.)], manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Samvohārena kho,

mahārāja, soceyyam veditabbam. Tañca kho dīghena addhunā na ittaram, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Āpadāsu kho, mahārāja, thāmo veditabbo. So ca kho dīghena addhunā na ittaram, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Sākacchāya kho, mahārāja, paññā veditabbā. Sā ca kho dīghena addhunā na ittaram, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā”ti.

“Acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Yāva subhāsitam cidañ [subhāsitamidam (sam. ni. 1.122)], bhante, bhagavatā – ‘dujjānam kho etam, mahārāja, tayā gihinā puttasantambādhasayanañ ajjhāvasantena kāsikacandanam paccanubhontena mālāgandhavilepanam dhārayantena jātarūparajatam sādiyantena – ime vā arahanto, ime vā arahattamaggam samāpennati. Samvāsena kho, mahārāja, sīlam veditabbam...pe... sākacchāya kho, mahārāja, paññā veditabbā. Sā ca kho dīghena addhunā na ittaram, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā”ti.

“Ete, bhante, mama purisā corā [carā (sam. ni. 1.122)] ocarakā janapadañ ocaritvā gacchanti. Tehi pañhamamociñnam aham pacchā osāriSSāmi [otariSSāmi (sī. syā. pī.), oyāyissāmi (sī. syā. attha.), osāpayissāmi (sam. ni. 1.122)]. Idāni te, bhante, tam rajojallam pavāhetvā sunhātā suvilittā kappitakesamassū odātavatthavasanā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samañgibhūtā paricāressantī” [cāriyanti (syā.)] ti.

Atha kho bhagavā etamattham veditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Na vāyameyya sabbattha, nāññassa puriso siyā;
Nāññam nissāya jīveyya, dhammena na vañim [vāñim (sī.), vañī (syā. pī.), vāñijam (ka.)]
care”ti. dutiyam;

3. Paccavekkhaṇasuttam

53. Evañ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiñḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā attano aneke pāpake akusale dhamme pahīne paccavekkhamāno nisinno hoti, aneke ca kusale dhamme bhāvanāpāripūriñ gate.

Atha kho bhagavā [etamattham veditvā (sī. ka.)] attano aneke pāpake akusale dhamme pahīne veditvā aneke ca kusale dhamme bhāvanāpāripūriñ gate [etamattham veditvā (sī. ka.)] tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Ahu pubbe tadā nāhu, nāhu pubbe tadā ahu;
Na cāhu na ca bhavissati, na cetarahi vijjatī”ti. tatiyam;

4. Pañhamanānātitthiyasuttam

54. Evañ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiñḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā nānātitthiyasamañabrahmañaparibbājakā sāvatthiyam pañivasanti nānādiñṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiñṭhinissayanissitā.

Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiñṭhino – “sassato loko, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evamdiñṭhino – “asassato loko, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiñṭhino – “antavā loko, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evamdiñṭhino – “anantavā loko, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiñṭhino – “tam jīvam tam sarīram, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evamdiñṭhino – “aññam jīvam aññam sarīram, idameva saccam

moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam̄ moghamāñña”nti. Santi paneke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam̄ moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam̄ moghamāñña”nti. Santi paneke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam̄ moghamāñña”nti.

Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam̄ mukhasattīhi vitudantā viharanti – “ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisimsu. Sāvatthiyam̄ piṇḍāya caritvā pacchābhattām̄ piṇḍapātaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisīdim̄su. Ekamantam̄ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam̄ etadavocum –

“Idha, bhante, sambahulā nānātitthiyasamaṇabrahmanaparibbājakā sāvatthiyam̄ paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā.

“Santeke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sassato loko, idameva saccam̄ moghamāñña’nti...pe... te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam̄ mukhasattīhi vitudantā viharanti – ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’’ti.

“Aññatitthiyā, bhikkhave, paribbājakā andhā acakkhukā; attham̄ na jānanti, anattham̄ na jānanti, dhammam̄ na jānanti, adhammam̄ na jānanti. Te attham̄ ajānātā anattham̄ ajānātā dhammam̄ ajānātā adhammam̄ ajānātā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam̄ mukhasattīhi vitudantā viharanti – ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’’ti.

“Bhūtapubbam̄, bhikkhave, imissāyeva sāvatthiyā aññataro rājā ahosi. Atha kho, bhikkhave, so rājā aññataram̄ purisaṁ āmantesi – ‘ehi tvam̄, ambo purisa, yāvataṁ sāvatthiyā jaccandhā te sabbe ekajjhām̄ sannipātehī’ti. ‘Evam̄, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso tassa rañño paṭissutvā yāvataṁ sāvatthiyā jaccandhā te sabbe gahetvā yena so rājā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam̄ rājānam̄ etadavoca – ‘sannipātītā kho te, deva, yāvataṁ sāvatthiyā jaccandhā’ti. ‘Tena hi, bhaṇe, jaccandhānam̄ hatthim̄ dassehī’ti. ‘Evam̄, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso tassa rañño paṭissutvā jaccandhānam̄ hatthim̄ dassesi.

“Ekaccānaṁ jaccandhānam̄ hatthissa sīsam̄ dassesi – ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānaṁ jaccandhānam̄ hatthissa kaṇṇam̄ dassesi – ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānaṁ jaccandhānam̄ hatthissa dantam̄ dassesi – ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānaṁ jaccandhānam̄ hatthissa soṇḍam̄ dassesi – ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānaṁ jaccandhānam̄ hatthissa kāyam̄ dassesi – ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānaṁ jaccandhānam̄ hatthissa satthim̄ [piṭṭhim̄ (syā.)] dassesi – ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānaṁ jaccandhānam̄ hatthissa naṅguṭṭham̄ dassesi – ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānaṁ jaccandhānam̄ hatthissa vāladhiṇ̄ dassesi – ‘ediso, jaccandhā, hatthī’’ti.

“Atha kho, bhikkhave, so puriso jaccandhānam̄ hatthim̄ dassetvā yena so rājā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam̄ rājānam̄ etadavoca – ‘diṭṭho kho tehi, deva, jaccandhehi hatthī; yassa dāni kālam̄ maññasī’ti.

“Atha kho, bhikkhave, so rājā yena te jaccandhā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te jaccandhe etadavoca – ‘diṭṭho vo, jaccandhā, hatthī’ti? ‘Evam̄, deva, diṭṭho no hatthī’ti. ‘Vadetha, jaccandhā, kīdiso hatthī’ti?

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa sīsam diṭṭham ahosi, te evamāhamṣu – ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi kumbho’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa kaṇo diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu – ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi suppo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa danto diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu – ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi khīlo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa soṇḍo diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu – ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi naṅgalīsā’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa kāyo diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu – ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi koṭṭho’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa pādo diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu – ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi thūṇo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa satthi diṭṭho [piṭṭhi diṭṭā (ka. sī. syā. pī.), satthi diṭṭhā (ka. sī.)] hosi, te evamāhamṣu – ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi udukkhalo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa naṅguṭṭham diṭṭham ahosi, te evamāhamṣu – ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi musalo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa vāladhi diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu – ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi sammajjanī’ti.

“Te ‘ediso hatthī, nediso hatthī; nediso hatthī, ediso hatthī’”ti aññamaññam muṭṭhīhi samsumbhīmsu [saṃyujjhīmsu (ka. sī., syā. pī.)]. Tena ca pana, bhikkhave, so rājā attamano ahosi.

“Evameva kho, bhikkhave, aññatitthiyā paribbājakā andhā acakkhukā. Te attham na jānanti anattham na jānanti, dhammam na jānanti adhammam na jānanti. Te attham ajānantā anattham ajānantā, dhammam ajānantā adhammam ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti – ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Imesu kira sajjanti, eke samaṇabrahmaṇā;
Viggayha nam vivadanti, janā ekaṅgadassino”ti. catuttham;

5. Dutiyanānātitthiyasuttam

55. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā nānātitthiyasamaṇabrahmaṇaparibbājakā sāvatthiyam paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā.

Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “asassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sassato ca

assassato ca [sassato assassato (sī.)] attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “neva sassato nāsassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “sayamkato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “paramkato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “asayaṁkāro aparaṁkāro [asayaṁkāro ca aparaṁkāro ca (syā. pī.)] adhiccasamuppanno attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “sassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “asassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “sassatañca assassatañca [sassataṁ assassataṁ (sī.)] sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “neva sassataṁ nāsassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “sayamkataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evadiṭṭhino – “paramkataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “sayamkatañca paramkatañca [sayamkathaṁ paramkataṁ (sī.)] sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – “asayaṁkāram aparaṁkāram adhiccasamuppannam sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti.

Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti – “ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisim̄su. Sāvatthiyam̄ piṇḍāya caritvā pacchābhuttam̄ piṇḍapātaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdim̄su. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantaṁ etadavocum –

“Idha, bhante, sambahulā nānātitthiyasamañabrahmanaparibbājakā sāvatthiyam̄ paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā.

“Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña’nti...pe... te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti – ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’’ti.

“Aññatitthiyā, bhikkhave, paribbājakā andhā acakkhukā; attham na jānanti anattham na jānanti, dhammam na jānanti adhammam na jānanti. Te attham ajānantā anattham ajānantā, dhammam ajānantā adhammam ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti – ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’’ti.

Atha kho bhagavā etamattham̄ vidiṭvā tāyam̄ velāyam̄ imaṁ udānam̄ udānesi –

“Imesu kira sajjanti, eke samañabrahmañā;
Antarāva visīdanti, appatvāva tamogadha”nti. pañcamam̄;

6. Tatiyanānātitthiyasuttam

56. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā nānātitthiyasamañabrahmanaparibbājakā sāvatthiyam

paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā.

Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “asassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sassato ca asassato ca attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sayamkato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “paramkato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sayamkato ca paramkato ca attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “asayamkāro aparamkāro adhiccasamuppanno attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sassatañca asassatañca sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “neva sassataṁ nāsassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sayamkataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “paramkataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “sayamkatañca paramkatañca sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – “asayamkāram aparamkāram adhiccasamuppannam sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña”nti.

Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti – “ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisim̄su. Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhettam piṇḍapātaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum –

“Idha, bhante, sambahulā nānātitthiyasamaṇabrāhmanaparibbājakā sāvatthiyam paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā.

“Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña’nti ... pe... te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti – ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’’ti.

“Aññatitthiyā, bhikkhave, paribbājakā andhā acakkhukā. Te attham na jānanti anattham na jānanti, dhammam na jānanti adhammam na jānanti. Te attham ajānantā anattham ajānantā, dhammam ajānantā adhammam ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti – ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’’ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Ahaṅkārapasutāyam pajā, paramkārūpasamhitā;
Etadeke nābbhaññam̄su, na nam sallanti addasum.

“Etañca sallam pañikacca [pañigacca (sī. syā. kam. pī.)] passato;
Aham karomīti na tassa hoti;
Paro karotīti na tassa hoti.

“Mānupetā ayam pajā, mānaganthā mānavinibaddhā [mānavinibandhā (sī.)];
Diññisu sārambhakathā, saṃsāram nātivattatī’ti. chañtham;

7. Subhūtisuttam

57. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā subhūti bhagavato avidūre nisinno hoti pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya avitakkam samādhiṃ samāpajjītvā.

Addasā kho bhagavā āyasmantam subhūtim avidūre nisinnam pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya avitakkam samādhiṃ samāpannam.

Atha kho bhagavā etamattham veditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yassa vitakkā vidhūpitā,
Ajjhattam suvikappitā asesā;
Taṃ saṅgamaticca arūpasaññī,
Catuyogātigato na jātu metī’ti [na jātimetīti (syā. pī. atthā. pāñthantaram)]. sattamam;

8. Gañikāsuttam

58. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena rājagahe dve pūgā aññatarissā gañikāya sārattā honti pañibaddhacittā; bhañdanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam pāññhipi upakkamanti, ledđūhipi upakkamanti, danđehipi upakkamanti, satthehipi upakkamanti. Te tattha marañampi nigacchanti marañamattampi dukkham.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbanhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagaham piñdāya pāvisim̄su. Rājagahe piñdāya caritvā pacchābhuttam piñdapātapañikkantā yena bhagavā tenupasañkamim̄su; upasañkamitvā bhagavantaṃ abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantaṃ etadavocum –

“Idha, bhante, rājagahe dve pūgā aññatarissā gañikāya sārattā pañibaddhacittā; bhañdanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam pāññhipi upakkamanti, ledđūhipi upakkamanti, danđehipi upakkamanti, satthehipi upakkamanti. Te tattha marañampi nigacchanti marañamattampi dukkha”nti.

Atha kho bhagavā etamattham veditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yañca pattam yañca pattabbam, ubhayametam rajānukinñam, ātarassānusikkhato. Ye ca sikkhāsārā sīlabbatam jīvitam brahmaçariyam upaññhānasārā, ayameko anto. Ye ca evamvādino – ‘natthi kāmesu doso’ti, ayam dutiyo anto. Iccete ubho antā kañasivađđhanā, kañasiyo diññhim vadđhenti. Etete ubho ante anabhiññāya olīyanti eke, atidhāvanti eke. Ye ca kho te abhiññāya tatra ca nāhesum, tena ca nāmaññim̄su, vañtam tesam natthi paññāpanāyā’ti. Aññhamam.

9. Upātidhāvantisuttam

59. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa

ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā rattandhakāratimisāyam abbhokāse nisinno hoti telappadīpesu jhāyamānesu.

Tena kho pana samayena sambahulā adhipātakā tesu telappadīpesu āpātaripātam anayaṁ āpajjanti, byasanaṁ āpajjanti [natthi sīhaļapotthake], anayabyasanam āpajjanti [natthi sīhaļapotthake]. Addasa kho bhagavā te sambahule adhipātakē tesu telappadīpesu āpātaripātam anayaṁ āpajjante, byasanaṁ āpajjante, anayabyasanam āpajjante.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imam udānam udānesi –

“Upātidhāvanti na sāramenti,
Navam navam bandhanam brūhayanti;
Patanti pajjotamivādhipātakā [... dhipātā (sī. syā.)],
Diṭṭhe sute itiheke niviṭṭhā”ti. navamam;

10. Uppajjantisuttam

60. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā ānando yena bhagavā tenupasākami; upasākamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca –

“Yāvakīvañca, bhante, tathāgatā loke nuppajjanti arahanto sammāsambuddhā tāva aññatitthiyā paribbājakā sakkatā honti garukatā mānitā pūjītā apacitā lābhino cīvarapinḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Yato ca kho, bhante, tathāgatā loke uppajjanti arahanto sammāsambuddhā atha aññatitthiyā paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjītā anapacitā na lābhino cīvarapinḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Bhagavā yeva [bhagavā ceva (syā.)] dāni, bhante, sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapinḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam, bhikkhusaṅgho cā”ti.

“Evametam, ānanda, yāvakīvañca, ānanda, tathāgatā loke nuppajjanti arahanto sammāsambuddhā tāva aññatitthiyā paribbājakā sakkatā honti garukatā mānitā pūjītā apacitā lābhino cīvarapinḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Yato ca kho, ānanda, tathāgatā loke uppajjanti arahanto sammāsambuddhā atha aññatitthiyā paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjītā anapacitā na lābhino cīvarapinḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Tathāgatova [tathāgato ceva (syā.)] dāni sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapinḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam, bhikkhusaṅgho cā”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imam udānam udānesi –

“Obhāsatī tāva so kimi,
Yāva na unnamate [uggamati (sī.), unnamati (syā.)] pabhaṅkaro;
(Sa) [( ) natthi sī. syā. potthakesu] verocanamhi uggate,
Hatappabho hoti na cāpi bhāsatī.

“Evam obhāsitameva takkikānam [titthiyānam (sī. syā. pī.)],
Yāva sammāsambuddhā loke nuppajjanti;
Na takkikā sujjhanti na cāpi sāvakā,
Duddiṭṭhī na dukkhā pamuccare”ti. dasamam;

Tassuddānam –

Āyujātilavekkhañā, tayo titthiyā subhūti;
Gaṇikā upāti navamo, uppajjanti ca te dasāti.

Jaccandhavaggo chattho niṭṭhito.

7. Cūlavaggo

1. Paṭhamalakuṇḍakabhaddiyasuttam

61. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto āyasmantaṁ lakuṇḍakabhaddiyam anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti [samādapeti (?)] samuttejeti sampahamseti.

Atha kho āyasmato lakuṇḍakabhaddiyassa āyasmatā sāriputtaena anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassiyamānassa samādapiyamānassa samuttejiyamānassa sampahamsiyamānassa anupādāya āsavehi cittam vimucci.

Addasā kho bhagavā āyasmantaṁ lakuṇḍakabhaddiyam āyasmatā sāriputtaena anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassiyamānām samādapiyamānām samuttejiyamānām sampahamsiyamānām anupādāya āsavehi cittam vimuttam [vimuttacittam (?)].

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Uddham adho sabbadhi vippamutto, ayamhamasmīti [ayamahamasmīti (sī. syā. pī.)] anānupassī;
Evam vimutto udatāri ogham, atiṇṇapubbaṁ apunabbhavāyā”ti. paṭhamam;

2. Dutiyalakuṇḍakabhaddiyasuttam

62. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto āyasmantaṁ lakuṇḍakabhaddiyam sekham [sekhoti (syā.), sekhoti (pī.)] maññamāno bhiyyosomattāya anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahamseti.

Addasā kho bhagavā āyasmantaṁ sāriputtam āyasmantaṁ lakuṇḍakabhaddiyam sekham maññamānām bhiyyosomattāya anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassentam samādapentam samuttejentam sampahamsentam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Acchechchi [acchejjī (ka. sī.), acchijjī (ka. sī. syā.), achijjī (ka.)] vaṭṭam byagā nirāsam, visukkhā saritā na sandati;
Chinnam vaṭṭam na vattati, esevento dukkhassā”ti. dutiyam;

3. Paṭhamasattasuttam

63. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sāvatthiyā manussā yebhuyyena kāmesu ativelam sattā ( ) [(honti) (bahūsu) atṭhakathāya samsandetabbam] rattā giddhā gadhitā [gathitā (sī.)] mucchitā ajjhopannā sammattakajatā kāmesu viharanti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthiyam piṇḍaya pāvisim̄su. Sāvatthiyam piṇḍaya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantam niśidim̄su. Ekamantam niśinnā kho te bhikkhū bhagavantaṁ etadavocuṁ – “idha, bhante, sāvatthiyā manussā yebhuyyena kāmesu ativelam sattā rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhopannā sammattakajātā kāmesu viharanti”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Kāmesu sattā kāmasaṅgasattā,
Samyojane vajjamapassamānā;
Na hi jātu samyojanasaṅgasattā,
Ogham tareyyum vīpulam mahanta”nti. tatiyam;

4. Dutiyasattasuttam

64. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sāvatthiyā manussā yebhuyyena kāmesu sattā ( ) [[\(honti\) \(bahūsu\)](#) [atṭhakathāya saṃsandetabbam\]](#) rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhopannā andhīkatā sammattakajātā kāmesu viharanti.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍaya pāvisi. Addasā kho bhagavā sāvatthiyā te manusse yebhuyyena kāmesu satte ratte giddhe gadhite mucchite ajjhopanne andhīkate sammattakajātē kāmesu viharante.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Kāmandhā jālasañchannā, tañhāchadanachāditā;
Pamattabandhunā baddhā, macchāva kumināmukhe;
Jāramaraṇamanventi [[jarāmarañam gacchanti \(sī. syā.\)](#)], vaccho khīrapakova mātara”nti.
catuttham;

5. Aparalakuṇḍakabhaddiyasuttam

65. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā lakuṇḍakabhaddiyo sambahulānam bhikkhūnam piṭṭhito piṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami.

Addasā kho bhagavā āyasmantam lakuṇḍakabhaddiyam dūratova sambahulānam bhikkhūnam piṭṭhito piṭṭhito āgacchantaṁ dubbañṇam duddasikam okotimakam yebhuyyena bhikkhūnam paribhūtarūpa. Disvāna bhikkhū āmantesi –

“Passatha no tumhe, bhikkhave, etam bhikkhum dūratova sambahulānam bhikkhūnam piṭṭhito piṭṭhito āgacchantaṁ dubbañṇam duddasikam okotimakam yebhuyyena bhikkhūnam paribhūtarūpa”nti?
“Evam, bhante”ti.

“Eso, bhikkhave, bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo. Na ca sā samāpatti sulabharūpā yā tena bhikkhunā asamāpannapubbā. Yassa catthāya [[yassatthāya \(sī. ka.\)](#)] kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Nelaṅgo setapacchādo, ekāro vattatī ratho;
Anīgham passa āyantam, chinnasotam abandhana”’nti. pañcamam;

6. Taṇhāsaṅkhayasuttam

66. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā aññāsikoṇḍañño [aññātakoṇḍañño (sabbattha)] bhagavato avidūre nisinno hoti pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ paccavekkhamāno.

Addasā kho bhagavā āyasmantaṁ aññāsikoṇḍaññaṁ avidūre nisinnam pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ paccavekkhamānam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yassa mūlam chamā natthi, paṇṇā natthi kuto latā;
Taṁ dhīraṁ bandhanā muttam, ko taṁ ninditumarahati;
Devāpi nam pasamsanti, brahmunāpi pasamsito”ti. chaṭṭham;

7. Papañcakhayasuttam

67. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā attano papañcasāññāsaṅkhāpahānam paccavekkhamāno nisinno hoti.

Atha kho bhagavā attano papañcasāññāsaṅkhāpahānam viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yassa papañcā ṛthi ca natthi,
Sandānam palighañca vītivatto;
Taṁ nittapham munim carantam,
Nāvajānāti sadevakopi loko”ti. sattamam;

8. Kaccānasuttam

68. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā mahākaccāno bhagavato avidūre nisinno hoti pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattam parimukham sūpaṭṭhitāya.

Addasā kho bhagavā āyasmantaṁ mahākaccānam avidūre nisinnam pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattam parimukham sūpaṭṭhitāya.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yassa siyā sabbadā sati,
Satataṁ kāyagatā upaṭṭhitā;
No cassa no ca me siyā,
Na bhavissati na ca me bhavissati;
Anupubbavihāri tattha so,
Kāleneva tare visattika”’nti. atṭhamam;

9. Udapānasuttam

69. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā mallesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena thūṇam [thūṇam (sī. syā. pī.)] nāma mallānam brāhmaṇagāmo tadavasari. Assosum kho thūṇeyyakā brāhmaṇagahapatikā – “samaṇo khalu, bho, gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito mallesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ thūṇam anuppatto”ti. ( ) [(atha kho te thūṇeyyakā brāhmaṇagahapatikā) (?)] Udapānam tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūresum – “mā te muṇḍakā samaṇakā pānīyam apamṣū”ti.

Atha kho bhagavā maggā okkamma yena rukkhamūlam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ āmantesi – “ingha me tvam, ānanda, etamhā udapānā pānīyam āharā”ti.

Evam vutte, āyasmā ānando bhagavantam etadavoca – “idāni so, bhante, udapāno thūṇeyyakehi brāhmaṇagahapatikehi tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūrito – ‘mā te muṇḍakā samaṇakā pānīyam apamṣū’”ti.

Dutiyampi kho...pe... tatiyampi kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ āmantesi – “ingha me tvam, ānanda, etamhā udapānā pānīyam āharā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā pattam gahetvā yena so udapāno tenupasaṅkami. Atha kho so udapāno āyasmante ānande upasaṅkamante sabbam tam tiṇañca bhusañca mukhato ovamitvā acchassa udakassa anāvilassa vippasannassa yāva mukhato pūrito vissandanto [vissando (ka.)] maññe aṭṭhāsi.

Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi – “acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā! Ayañhi so udapāno mayi upasaṅkamante sabbam tam tiṇañca bhusañca mukhato ovamitvā acchassa udakassa anāvilassa vippasannassa yāva mukhato pūrito vissandanto maññe ṭhito”ti!! Pattena pānīyam ādāya yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā! Ayañhi so, bhante, udapāno mayi upasaṅkamante sabbam tam tiṇañca bhusañca mukhato ovamitvā acchassa udakassa anāvilassa vippasannassa yāva mukhato pūrito vissandanto maññe aṭṭhāsi!! Pivatu bhagavā pānīyam, pivatu sugato pānīya”nti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Kīm̄ kayirā udapānenā,
Āpā ce sabbadā siyūm;
Taṇhāya mūlato chetvā,
Kissa pariyesanam care”ti. navamam;

10. Utēnasuttam

70. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā kosambiyam viharati ghositārāme. Tena kho pana samayena rañño utenassa [udenassa (sī. syā. pī.)] uyyānagatassa antepuram daḍḍham hoti, pañca ca itthisatāni [pañca itthisatāni (sī. syā. pī.)] kālaṅkatāni honti sāmāvatīpamukhāni.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya kosambim piṇḍaya pāvisimsu. Kosambiyam piṇḍaya caritvā pacchābhattam piṇḍapātaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdim̄su. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum – “idha, bhante, rañño utenassa uyyānagatassa antepuram daḍḍham, pañca ca itthisatāni kālaṅkatāni sāmāvatīpamukhāni. Tāsam, bhante, upāsikānam kā gati ko abhisamparāyo”ti?

“Santettha, bhikkhave, upāsikāyo sotāpannā, santi sakadāgāminiyo, santi anāgāminiyo. Sabbā tā, bhikkhave, upāsikāyo anipphalā kālañkatā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Mahaśambandhano loko, bhabbarūpova dissati;
Upadhibandhano [upadhisambandhano (ka. sī.)] bālo, tamasā parivārito;
Sassatoriva [sassati viya (ka. sī.)] khāyati, passato natthi kiñcana”nti. dasamaṁ;

Tassuddānam –

Dve bhaddiyā dve ca sattā, lakuñdako tañhākhayo;
Papañcakhayo ca kaccāno, udapānañca utenoti.

Cūlavaggo [cullavaggo (sī.), cūlavaggo (pī.)] sattamo niñthito.

8. Pāṭaligāmiyavaggo

1. Paṭhamanibbānapaṭisamyuttasuttam

71. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisamyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahamseti. Tedha bhikkhū [te ca bhikkhū (sī. syā. pī. tadaṭṭhakathāpi oloketabbā) aṭṭhim katvā [aṭṭhikatvā (sī. syā.), aṭṭhikatvā (pī.)] manasi katvā sabbam cetaso [sabbam cetasā (iti pi aññasutttesu)] samannāharitvā ohitasotā dhammam suñanti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Atthi, bhikkhave, tadāyatanaṁ, yattha neva pathavī, na āpo, na tejo, na vāyo, na ākāsañāñcāyatanaṁ, na viññānañcāyatanaṁ, na ākiñcaññāyatanaṁ, na nevasaññānasaññāyatanaṁ, nāyan loko, na paraloko, na ubho candimasūriyā. Tatrāpāham, bhikkhave, neva āgatim vadāmi, na gatim, na thitim, na cutim, na upapattim; appatiñtham, appavattam, anārammañamevetam. Esevanto dukkhassā”ti. Paṭhamam.

2. Dutiyanibbānapaṭisamyuttasuttam

72. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisamyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahamseti. Tedha bhikkhū aṭṭhim katvā manasi katvā sabbam cetaso samannāharitvā ohitasotā dhammam suñanti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Duddasam anataṁ nāma, na hi saccam sudassanam;
Paṭividdhā tañhā jānato, passato natthi kiñcana”nti. dutiyam;

3. Tatiyanibbānapaṭisamyuttasuttam

73. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisamyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti

samādapeti samuttejeti sampahamseti. Tedha bhikkhū atṭhim̄ katvā, manasi katvā, sabbam̄ cetaso samannāharitvā, ohitasotā dhammam̄ suṇanti.

Atha kho bhagavā etamattham̄ veditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi –

“Atthi, bhikkhave, ajātam̄ abhūtam̄ akataṁ asaṅkhataṁ. No cetam̄, bhikkhave, abhavissa ajātam̄ abhūtam̄ akataṁ asaṅkhataṁ, nayidha jātassa bhūtassa katassa saṅkhatassa nissaranam̄ paññāyetha. Yasmā ca kho, bhikkhave, atthi ajātam̄ abhūtam̄ akataṁ asaṅkhataṁ, tasmā jātassa bhūtassa katassa saṅkhatassa nissaranam̄ paññāyatī”ti. Tatiyam̄.

4. Catutthanibbānapaṭisam̄yuttasuttam̄

74. Evaṁ me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ bhagavā sāvatthiyam̄ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisam̄yuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahamseti. Tedha bhikkhū atṭhim̄ katvā manasi katvā sabbam̄ cetaso samannāharitvā ohitasotā dhammam̄ suṇanti.

Atha kho bhagavā etamattham̄ veditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi –

“Nissitassa calitam̄, anissitassa calitam̄ natthi. Calite asati passaddhi, passaddhiyā sati nati na hoti. Natiyā asati āgatigati na hoti. Āgatigatiyā asati cutūpapāto na hoti. Cutūpapāte asati nevidha na huram̄ na ubhayamantarena [na ubhayamantare (sabbattha) ma. ni. 3.393; sam̄. ni. 4.87 passitabbaṁ]. Esevanto dukkhassā”ti. Catuttham̄.

5. Cundasuttam̄

75. Evaṁ me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ bhagavā mallesu cārikam̄ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim̄ yena pāvā tadavasari. Tatra sudam̄ bhagavā pāvāyam̄ viharati cundassa kammāraputtassa ambavane.

Assosi kho cundo kammāraputto – “bhagavā kira mallesu cārikam̄ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim̄ pāvam̄ anuppatto pāvāyam̄ viharati mayham̄ ambavane”ti. Atha kho cundo kammāraputto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam̄ kho cundam̄ kammāraputtam̄ bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahamsesi. Atha kho cundo kammāraputto bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahamsito bhagavantam̄ etadavoca – “adhivāsetu me, bhante, bhagavā svātanāya bhattam̄ saddhim̄ bhikkhusaṅghenā”ti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhiḥbhāvena.

Atha kho cundo kammāraputto bhagavato adhivāsanam̄ veditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam̄ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā pakkāmi. Atha kho cundo kammāraputto tassā rattiyā accayena sake nivesane pañṭitam̄ khādanīyam̄ bhojanīyam̄ paṭiyādāpetvā pahūtañca sūkaramaddavaṁ bhagavato kālam̄ ārocāpesi – ‘‘kālo, bhante, niṭṭhitam̄ bhatta’’nti.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayam̄ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhim̄ bhikkhusaṅghena yena cundassa kammāraputtassa nivesanam̄ tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho bhagavā cundam̄ kammāraputtam̄ āmantesi – ‘‘yam̄ te, cunda, sūkaramaddavaṁ paṭiyattam̄ tena mām̄ parivisa, yam̄ panaññam̄ khādanīyam̄ bhojanīyam̄ paṭiyattam̄ tena bhikkhusaṅgham̄ parivisā’’ti. ‘‘Evaṁ, bhante’’ti kho cundo kammāraputto bhagavato paṭissutvā yam̄ ahosi sūkaramaddavaṁ paṭiyattam̄ tena bhagavantam̄ parivisi; yam̄ panaññam̄ khādanīyam̄ bhojanīyam̄ paṭiyattam̄ tena bhikkhusaṅgham̄ parivisi.

Atha kho bhagavā cundam kammāraputtam āmantesi – “yam te, cunda, sūkaramaddavaṁ avasiṭṭham tam sobbhe nikhaṇāhi. Nāham tam, cunda, passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya yassa tam paribhuttam sammā pariṇāmam gaccheyya aññatrat tathāgatassā”ti [aññatra tathāgatenāti (ka. sī.)]. “Evaṁ, bhante”ti kho cundo kammāraputto bhagavato paṭissutvā yam ahosi sūkaramaddavaṁ avasiṭṭham tam sobbhe nikhaṇitvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho cundam kammāraputtam bhagavā dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

Atha kho bhagavato cundassa kammāraputtassa bhattam bhuttāvissa kharo ābādho uppajji. Lohitapakkhandikā pabālhā [bālhā (sī. syā. pī.)] vedanā vattanti māraṇantikā. Tatra sudaṁ bhagavā sato sampajāno adhvāsesi avihaññamāno. Atha kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi – “āyāmānanda, yena kusinārā tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi.

“Cundassa bhattam bhūñjītvā, kammārassāti me sutam;
Ābādham samphusī dhīro, pabālhām māraṇantikam.

“Bhuttassa ca sūkaramaddavena, byādhippabālho udapādi satthuno;
Viriccamāno [viriñcamāno (?) virecamāno (dī. ni. 2.190)] bhagavā avoca, ‘gacchāmahaṁ kusināram nagara’”nti.

Atha kho bhagavā maggā okkamma yena aññataram rukkhamūlam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam ānandam āmantesi – “iñgha me tvam, ānanda, catugguṇam saṅghāṭim paññāpehi; kilatosmi, ānanda, nisīdissāmī”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā catugguṇam saṅghāṭim paññāpesi. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Nisajja kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi – “iñgha me tvam, ānanda, pānīyam āhara; pipāsitosmi, ānanda, pivissāmī”ti.

Evaṁ vutte, āyasmā ānando bhagavantam etadavoca – “idāni, bhante, pañcamattāni sakataśatāni atikkantāni. Tam cakkacchinnaṁ udakam parittam luṭitam āvilam sandati. Ayaṁ, bhante, kukuṭṭhā [kakuthā (sī.), kukuṭā (syā.), kakudhā (dī. ni. 2.191)] nadī avidūre acchodakā sātodakā sītoddakā setodakā supatitthā ramaṇiyā. Etha bhagavā pānīyañca pivissati gattāni ca sītikarissatī”ti [sītim karissatī (sī.), sītam karissatī (syā. pī. ka.)].

Dutiyampi kho...pe... tatiyampi kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi – “iñgha me tvam, ānanda, pānīyam āhara; pipāsitosmi, ānanda, pivissāmī”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā pattam gahetvā yena sā nadī tenupasaṅkami. Atha kho sā nadī cakkacchinnaṁ parittā luṭitā āvilā sandamānā āyasmante ānande upasaṅkamante acchā vippasannā anāvilā sandati.

Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi – “acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā! Ayañhi sā nadī cakkacchinnaṁ parittā luṭitā āvilā sandamānā mayi upasaṅkamante acchā vippasannā anāvilā sandatī”ti!! Pattenā pānīyam ādāya yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā! Ayañhi sā, bhante, nadī cakkacchinnaṁ parittā luṭitā āvilā sandamānā mayi upasaṅkamante acchā vippasannā anāvilā sandati!! Pivatu bhagavā pānīyam, pivatu sugato pānīya”nti.

Atha kho bhagavā pānīyam apāyi [apāsi (sī.)]. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhim yena kukuṭṭhā nadī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā kukuṭṭham nadīm ajjhogāhetvā nhatvā ca pivitvā ca paccuttaritvā yena ambavanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam cundakam āmantesi – “iñgha me tvam, cundaka, catugguṇam saṅghāṭim paññāpehi; kilatosmi, cundaka, nipajjissāmī”ti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā cundako bhagavato paṭissutvā catugguṇam saṅghāṭim paññāpesi. Atha kho bhagavā dakkhiṇena passena sīhaseyyam kappesi pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññam manasi karitvā. Āyasmā pana cundako tattheva bhagavato purato nisīdi.

“Gantvāna buddho nadikam kukuṭṭham,
Acchodakam sātudakam [sātodakam (sabbattha)] vippasannam;
Ogāhi satthā sukilantarūpo,
Tathāgato appaṭimodha loke.

“Nhatvā ca pivitvā cudatāri [nhatvā ca uttari (ka.)] satthā,
Purakkhato bhikkhuganassa majjhe;
Satthā pavattā bhagavā idha dhamme,
Upāgami ambavanam mahesi;
Āmantayi cundakam nāma bhikkhum,
Catugguṇam santhara [patthara (sī. pī.)] me nipajjam.

“So codito bhāvitattena cundo,
Catugguṇam santhari [patthari (sī. pī.)] khippameva;
Nipaggi satthā sukilantarūpo,
Cundopi tattha pamukhe nisīdī”ti.

Atha kho bhagavā āyasmantaṁ ānandaṁ āmantesi – “siyā kho, panānanda, cundassa kammāraputtassa koci vippaṭisāraṁ upadaheyya – ‘tassa te, āvuso cunda, alābhā, tassa te dulladdham yassa te tathāgato pacchimaṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā parinibbuto’ti. Cundassānanda, kammāraputtassa evam vippaṭisāro paṭivinodetabbo –

““Tassa te, āvuso cunda, lābhā, tassa te suladdham yassa te tathāgato pacchimaṁ piṇḍapātam paribhuñjitvā parinibbuto. Sammukhā metaṁ, āvuso cunda, bhagavato sutam, sammukhā paṭiggahitam – dveme piṇḍapātā samasamaphalā samasamavipākā ativiya aññehi piṇḍapātehi mahapphalatarā ca mahānisamsatarā ca. Katame dve? Yañca piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā tathāgato anuttaram sammāsambodhiṁ abhisambujhati, yañca piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati. Ime dve piṇḍapātā samasamaphalā samasamavipākā ativiya aññehi piṇḍapātehi mahapphalatarā ca mahānisamsatarā ca.

““Āyusamvattanikam āyasmata cundena kammāraputta kammaṁ upacitaṁ, vanṇasamvattanikam āyasmata cundena kammāraputta kammaṁ upacitaṁ, sukhasamvattanikam āyasmata cundena kammāraputta kammaṁ upacitaṁ, saggasamvattanikam āyasmata cundena kammāraputta kammaṁ upacitaṁ, yasasamvattanikam āyasmata cundena kammāraputta kammaṁ upacitaṁ, ādhipateyyasamvattanikam āyasmata cundena kammāraputta kammaṁ upacita’nti. Cundassānanda, kammāraputtassa evam vippaṭisāro paṭivinodetabbo”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Dadato puññam pavaddhati,
Samyamato veram na cīyati;
Kusalo ca jahāti pāpakaṁ,
Rāgadosamohakkhayā sanibbuto”ti [parinibbutoti (sī. syā. pī.)]. pañcamam;

6. Pāṭaligāmiyasuttam

76. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā magadhesu cārikam caramāno mahatā

bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena pāṭaligāmo tadavasari. Assosum kho pāṭaligāmiyā [pāṭaligāmikā (dī. ni. 2.148)] upāsakā – “bhagavā kira magadhesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ pāṭaligāmaṁ anuppatto”ti. Atha kho pāṭaligāmiyā upāsakā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisidim̄su. Ekamantaṁ nisinnā kho pāṭaligāmiyā upāsakā bhagavantaṁ etadavocum – “adhivāsetu no, bhante, bhagavā āvasathāgāra”nti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho pāṭaligāmiyā upāsakā bhagavato adhivāsanam viditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā yenāvasathāgāram tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā sabbasantharim̄ āvasathāgāram santharitvā āsanāni paññāpetvā udakamaṇikam patiṭṭhāpetvā telappadīpam̄ āropetvā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu. Ekamantaṁ thitā kho pāṭaligāmiyā upāsakā bhagavantaṁ etadavocum – “sabbasantharisanthatam [sabbasantharim̄ santhatam (sī. syā. pī.)], bhante, āvasathāgāram; āsanāni paññattāni; udakamaṇiko patiṭṭhāpito [udakamaṇikam̄ patiṭṭhāpitam̄ (syā.)] telappadīpo āropito. Yassadāni, bhante, bhagavā kālam maññatī”ti.

Atha kho bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṅghena yena āvasathāgāram tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā pāde pakkhāletvā āvasathāgāram pavisitvā majjhimaṇam̄ thambham̄ nissāya puratthābhimukho nisidi. Bhikkhusaṅghopī kho pāde pakkhāletvā āvasathāgāram pavisitvā pacchimam̄ bhittim nissāya puratthābhimukho nisidi bhagavantaṁyeva purakkhatvā. Pāṭaligāmiyāpi kho upāsakā pāde pakkhāletvā āvasathāgāram pavisitvā puratthimam̄ bhittim nissāya pacchimābhimukhā nisidim̄su bhagavantaṁyeva purakkhatvā. Atha kho bhagavā pāṭaligāmiye upāsake āmantesi –

“Pañcime, gahapatayo, ādīnavā dussilassa sīlavipattiyyā. Katame pañca? Idha, gahapatayo, dussilo sīlavipanno pamādādhikaraṇam̄ mahatiṁ bhogajāniṁ nigacchat. Ayam paṭhamo ādīnavo dussilassa sīlavipattiyyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussilassa sīlavipanno pāpako kittisaddo abbhuggacchat. Ayam dutiyo ādīnavo dussilassa sīlavipattiyyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussilo sīlavipanno yaññadeva parisam̄ upasaṅkamati – yadi khattiyaparisam̄, yadi brāhmaṇaparisam̄, yadi gahapatiparisam̄, yadi samanaparisam̄ – avisārado upasaṅkamati mañkubhūto. Ayam tatiyo ādīnavo dussilassa sīlavipattiyyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussilassa sīlavipanno sammūlho kālam karoti. Ayam catuttho ādīnavo dussilassa sīlavipattiyyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussilo sīlavipanno kāyassa bhedā param̄ marañā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayam̄ upapajjati. Ayam pañcamo ādīnavo dussilassa sīlavipattiyyā. Ime kho, gahapatayo, pañca ādīnavā dussilassa sīlavipattiyyā.

“Pañcime, gahapatayo, ānisamṣā sīlavato sīlasampadāya. Katame pañca? Idha, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno appamādādhikaraṇam̄ mahantam̄ bhogakkhandham̄ adhigacchat. Ayam paṭhamo ānisamso sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavato sīlasampannassa kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchat. Ayam dutiyo ānisamso sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno yaññadeva parisam̄ upasaṅkamati – yadi khattiyaparisam̄, yadi brāhmaṇaparisam̄, yadi gahapatiparisam̄, yadi samanaparisam̄ – visārado upasaṅkamati amañkubhūto. Ayam tatiyo ānisamso sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno asammūlho kālaṅkaroti. Ayam catuttho ānisamso sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjati. Ayam pañcamo ānisamso sīlavato sīlasampadāya. Ime kho, gahapatayo, pañca ānisamso sīlavato sīlasampadāya”ti.

Atha kho bhagavā pāṭaligāmiye upāsake bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samutejetvā sampahamsetvā uyyojesi – “abhiikkantā kho, gahapatayo, ratti; yassadāni tumhe kālam maññathā”ti. [“[evaṁ bhante](#)“[ti khopāṭaligāmiyā upāsakā bhagavato paṭissutvā \(mahāva. 285; dī. ni. 2.151\)](#)] Atha kho pāṭaligāmiyā upāsakā bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā [“[evaṁ bhante](#)“[ti khopāṭaligāmiyā upāsakā bhagavato paṭissutvā \(mahāva. 285; dī. ni. 2.151\)](#)] uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkamiṁsu. Atha kho bhagavā acirapakkantesu pāṭaligāmiyesu upāsakesu suññāgāram pāvisi.

Tena kho pana samayena sunidhavassakārā [[sunīdhavassakārā \(sī. syā. pī.\)](#)] magadhamahāmattā pāṭaligāme nagaram māpenti vajjīnam paṭibāhāya. Tena kho pana samayena sambahulā devatāyo sahassasahasseva [[sahasseva \(syā. ka.\)](#), [sahasasseva \(pī.\)](#)] pāṭaligāme vatthūni pariggāṇhanti. Yasmiṁ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggāṇhanti mahesakkhānaṁ tattha raññam rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese majjhimā devatā vatthūni pariggāṇhanti majjhimānaṁ tattha raññam rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese nīcā devatā vatthūni pariggāṇhanti nīcānaṁ tattha raññam rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetum.

Addasā kho bhagavā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tā devatāyo sahassasahasseva pāṭaligāme vatthūni pariggāṇhantiyo. Yasmiṁ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggāṇhanti, mahesakkhānaṁ tattha raññam rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese majjhimā devatā vatthūni pariggāṇhanti, majjhimānaṁ tattha raññam rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese nīcā devatā vatthūni pariggāṇhanti, nīcānaṁ tattha raññam rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetum. Atha kho bhagavā tassā rattiyā paccūsasamaye paccuṭṭhāya āyasmantaṁ ānandaṁ āmantesi –

“Ke nu kho [[ko nu kho \(sabbattha\)](#)] ānanda pāṭaligāme nagaram māpenti”ti [[māpetīti \(sabbattha\)](#)]. “Sunidhavassakārā, bhante, magadhamahāmattā pāṭaligāme nagaram māpenti vajjīnam paṭibāhāyā”ti. “Seyyathāpi, ānanda, devehi tāvatiṁsehi saddhiṁ mantetvā; evameva kho, ānanda, sunidhavassakārā magadhamahāmattā pāṭaligāme nagaram māpenti vajjīnam paṭibāhāya. Idhāhaṁ, ānanda, addasam dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sambahulā devatāyo sahassasahasseva pāṭaligāme vatthūni pariggāṇhantiyo. Yasmiṁ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggāṇhanti mahesakkhānaṁ tattha raññam rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese majjhimā devatā vatthūni pariggāṇhanti majjhimānaṁ tattha raññam rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese nīcā devatā vatthūni pariggāṇhanti nīcānaṁ tattha raññam rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yāvatā, ānanda, ariyam āyatanam yāvatā vanippatho idam agganagaram bhavissati pāṭaliputtam puṭabhedanam. Pāṭaliputtassa kho, ānanda, tayo antarāyā bhavissanti – aggo vā udakato vā mithubhedato vā”ti.

Atha kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā yena bhagavā tenupasaṅkamīsu; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu. Sammodanīyam kathām sārāṇīyam [[sārāṇīyam \(sī. syā. kam. pī.\)](#)] vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhamīsu. Ekamantaṁ ṛhitā kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhagavantam etadavocum – “adhivāsetu no bhavaṁ gotamo ajjatanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusaṅghenā”ti. Adhvasesi bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhagavato adhivāsanaṁ viditvā yena sako āvasatho tenupasaṅkamīsu; upasaṅkamitvā sake āvasathe pañṭtam khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā bhagavato kālam ārocesuṁ – “kālo, bho gotama, niṭṭhitam bhatta” nti.

Atha kho bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṅghena yena sunidhavassakārānam magadhamahāmattānam āvasatho tenupasaṅkamī; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā buddhappamukhaṁ bhikkhusaṅgham pañṭtena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesuṁ sampavāresuṁ.

Atha kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhagavantam bhuttāviṁ onītapattapāṇīṁ aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdimuṁ. Ekamantam nisinne kho sunidhavassakāre magadhamahāmatte bhagavā imāhi gāthāhi anumodi –

“Yasmiṁ padese kappeti, vāsam pañḍitajātiyo;
Sīlavantettha bhojetvā, saññate brahmacārayo [brahmacārino (syā.), brahmacariye (pī. ka.)].

“Yā tattha devatā āsum, tāsam dakkhiṇamādise;
Tā pūjītā pūjayanti, mānitā mānayanti nam.

“Tato nam anukampanti, mātā puttamva orasam;
Devatānukampito poso, sadā bhadrāni passatī”ti.

Atha kho bhagavā sunidhavassakārānam magadhamahāmattānam imāhi gāthāhi anumoditvā utṭhāyāsanā pakkāmi.

Tena kho pana samayena sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhagavantam piṭṭhito piṭṭhito anubandhā honti – “yenajja samaṇo gotamo dvārena nikhamissati tam ‘gotamadvāram’ nāma bhavissati. Yena titthena gaṅgam nadiṁ tarissati tam ‘gotamatiththam’ nāma bhavissatī”ti.

Atha kho bhagavā yena dvārena nikhami tam ‘gotamadvāram’ nāma ahosi. Atha kho bhagavā yena gaṅgā nadī tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena gaṅgā nadī pūrā hoti samatittikā kākapeyyā. Apēkacce manussā nāvam pariyesanti, apēkacce uṭṭumpam pariyesanti, apēkacce kullaṁ bandhanti apārā pāram gantukāmā. Atha kho bhagavā – seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya, pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya, evameva – gaṅgāya nadiyā orimatīre [orimatīrā (bahūsu) mahāva. 286; dī. ni. 2.154 passitabbam] antarahito pārimatīre paccuṭṭhāsi saddhiṁ bhikkhusaṅghena.

Addasā kho bhagavā te manusse apēkacce nāvam pariyesante, apēkacce uṭṭumpam pariyesante, apēkacce kullaṁ bandhante apārā pāram gantukāme.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Ye taranti aṇṇavam saram,
Setum katvāna visajja pallalāni;
Kullañhi jano pabandhati [bandhati (syā. pī.)],
Tiṇṇā [nitīṇṇā (ka.)] medhāvino janā”ti. chaṭṭham;

7. Dvidhāpathasuttam

77. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā kosalesu addhānamaggapaṭipanno hoti āyasmata nāgasamālena pacchāsamanena. Addasā kho āyasmā nāgasamālo antarāmagge dvidhāpatham [dvedhāpatham (sī.)]. Disvāna bhagavantam etadavoca – “ayam, bhante, bhagavā pantho; iminā

gacchāmā”ti. Evam vutte, bhagavā āyasmantam nāgasamālam etadavoca – “ayam, nāgasamāla, pantho; iminā gacchāmā”ti.

Dutiyampi...pe... tatiyampi kho āyasmā nāgasamālo bhagavantam etadavoca – “ayam, bhante, bhagavā pantho; iminā gacchāmā”ti. Tatiyampi kho bhagavā āyasmantam nāgasamālam etadavoca – “ayam, nāgasamāla, pantho; iminā gacchāmā”ti. Atha kho āyasmā nāgasamālo bhagavato pattacīvaraṁ tattheva chamāyam nikhipitvā pakkāmi – “idam, bhante, bhagavato pattacīvara”nti.

Atha kho āyasmato nāgasamālassa tena panthena gacchantassa antarāmagge corā nikhamitvā hatthehi ca pādehi ca ākoṭesum pattañca bhindim̄su saṅghātiñca vippahlesum. Atha kho āyasmā nāgasamālo bhinnena pattra vippahlitāya saṅghātiyā yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā nāgasamālo bhagavantam etadavoca – “idha mayham, bhante, tena panthena gacchantassa antarāmagge corā nikhamitvā hatthehi ca pādehi ca ākoṭesum, pattañca bhindim̄su, saṅghātiñca vippahlesu”nti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Saddhim caramekato vasam,
Misso aññajanena vedagū;
Vidvā pajahāti pāpakam,
Koñco khīrapakova ninnaga”nti. sattamam;

8. Visākhāsuttam

78. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati pubbārāme migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena visākhāya migāramātuyā nattā kālañkatā hoti piyā manāpā. Atha kho visākhā migāramātā allavatthā allakesā divā divassa yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho visākham migāramātaram bhagavā etadavoca

---

“Handa kuto nu tvam, visākhe, āgacchasi allavatthā allakesā idhūpasañkantā divā divassā”ti?
“Nattā me, bhante, piyā manāpā kālañkatā. Tenāham allavatthā allakesā idhūpasañkantā divā divassā”ti. “Iccheyyāsi tvam, visākhe, yāvatikā [yāvatakā (?)] sāvatthiyā manussā tāvatike [tāvatake (?)] putte ca nattāro cā”ti? “Iccheyyāham, bhagavā [iccheyyāham bhante bhagavā (syā.)] yāvatikā sāvatthiyā manussā tāvatike putte ca nattāro cā”ti.

“Kīvabahukā pana, visākhe, sāvatthiyā manussā devasikam kālam karonti”ti? “Dasapi, bhante, sāvatthiyā manussā devasikam kālam karonti; navapi, bhante... aṭṭhapi, bhante... sattapi, bhante... chapi, bhante... pañcapi, bhante... cattāropi, bhante... tīṇipī, bhante... dvepi, bhante, sāvatthiyā manussā devasikam kālam karonti. Ekopi, bhante, sāvatthiyā manuso devasikam kālam karoti. Avivittā, bhante, sāvatthi manussehi kālam karonteri”ti.

“Tām kim maññasi, visākhe, api nu tvam kadāci karahaci anallavatthā vā bhavyeyyāsi anallakesā vā”ti? “No hetam, bhante. Alām me, bhante, tāva bahukehi puttehi ca nattārehi cā”ti.

“Yesam kho, visākhe, satam piyāni, satam tesam dukkhāni; yesam navuti piyāni, navuti tesam dukkhāni; yesam asīti piyāni, asīti tesam dukkhāni; yesam sattati piyāni, sattati tesam dukkhāni; yesam saṭṭhi piyāni, saṭṭhi tesam dukkhāni; yesam paññāsam piyāni, paññāsam tesam dukkhāni; yesam cattārisam piyāni, cattārisam tesam dukkhāni, yesam tiṁsam piyāni, tiṁsam tesam dukkhāni; yesam vīsatī piyāni, vīsatī tesam dukkhāni, yesam dasa piyāni, dasa tesam dukkhāni; yesam nava piyāni, nava tesam dukkhāni; yesam aṭṭha piyāni, aṭṭha tesam dukkhāni; yesam satta piyāni, satta tesam dukkhāni;

yesam̄ cha piyāni, cha tesam̄ dukkhāni; yesam̄ pañca piyāni, pañca tesam̄ dukkhāni; yesam̄ cattāri piyāni, cattāri tesam̄ dukkhāni; yesam̄ tīni piyāni, tīni tesam̄ dukkhāni; yesam̄ dve piyāni, dve tesam̄ dukkhāni; yesam̄ ekam̄ piyam̄, ekam̄ tesam̄ dukkham̄; yesam̄ natthi piyam̄, natthi tesam̄ dukkham̄, asokā te virajā anupāyāsāti vadāmī”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi –

“Ye keci sokā paridevitā vā,
Dukkhā ca [dukkhā va (attha.)] lokasmimanekarūpā;
Piyam̄ paṭiccappabhavanti ete,
Piye asante na bhavanti ete.

“Tasmā hi te sukhino vītasokā,
Yesam̄ piyam̄ natthi kuhiñci loke;
Tasmā asokam̄ virajam̄ patthayāno,
Piyam̄ na kayirātha kuhiñci loke”ti. atthamam̄;

9. Paṭhamadabbasuttam̄

79. Evam me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā dabbo mallaputto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantam̄ nisinno kho āyasmā dabbo mallaputto bhagavantam̄ etadavoca – “parinibbānakālo me dāni, sugatā”ti. “Yassadāni tvam̄, dabba, kālam̄ maññasi”ti.

Atha kho āyasmā dabbo mallaputto uṭṭhāyāsanā bhagavantam̄ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā veħāsam̄ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallañkena nisīditvā tejodhātum̄ samāpajjītvā vuṭṭhahitvā parinibbāyi.

Atha kho āyasmato dabbassa mallaputtassa veħāsam̄ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallañkena nisīditvā tejodhātum̄ samāpajjītvā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḥayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masi. Seyyathāpi nāma sappissa vā telassa vā jhāyamānassa ḥayhamānassa neva chārikā paññāyati na masi; evameva āyasmato dabbassa mallaputtassa veħāsam̄ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallañkena nisīditvā tejodhātum̄ samāpajjītvā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḥayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masīti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi –

“Abhedi kāyo nirodhi saññā,
Vedanā sītibhavim̄su [pītidaham̄su (sī. pī.), sītidahim̄su (ka.)] sabbā;
Vūpasamim̄su saṅkhārā,
Viññāṇam̄ atthamāgama”ti. navamam̄;

10. Dutiyadabbasuttam̄

80. Evam me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ bhagavā sāvatthiyam̄ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “bhikkhavo”ti. “Bhadante”ti te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca –

“Dabbassa, bhikkhave, mallaputtassa veħāsam̄ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallañkena nisīditvā tejodhātum̄ samāpajjītvā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḥayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masi. Seyyathāpi nāma sappissa vā telassa vā jhāyamānassa ḥayhamānassa neva chārikā

paññāyati na masi; evameva kho, bhikkhave, dabbassa mallaputtassa vehāsam abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallañkena niśiditvā tejodhātum samāpajjitvā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḥayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masī’ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Ayoghanahatasseva, jalato jātavedaso [jātavedassa (syā.)];
Anupubbūpasantassa, yathā na ñāyate gati.

Evañ sammāvimuttānam, kāmabandhoghatārinam;
Paññāpetum gati natthi, pattānam acalam sukha’nti. dasamam;

Pāṭaligāmiyavaggo [pāṭaligāmavaggo (ka.)] atṭhamo.

Tassuddānam –

Nibbānā caturo vuttā, cundo pāṭaligāmiyā;
Dvidhāpatho visākhā ca, dabbena saha te dasāti.

Udāne vaggānamuddānam –

Vaggamidañ pañhamam varabodhi, vaggamidañ dutiyam mupalindo;
Nandakavaggavaro tatiyo tu, meghiyavaggavaro ca catuttho.

Pañcamavaggavarantidha soñō, chaṭṭhamavaggavaranti jaccandho [chaṭṭhamavaggavaram tu tamandho (sī. ka.)];
Sattamavaggavaranti ca cūlo, pāṭaligāmiyamaṭṭhamavaggo [pāṭaligāmiyavaraṭṭhamavaggo (syā. kam. pi.), pāṭaligāmavaraṭṭhamavaggo (sī. ka.)].

Asītimanūnakasuttavaram, vaggamidañthakam suvibhattam;
Dassitam cakkhumatā vimalena, addhā hi tam udānamitīdamāhu [atthāyetam udānamitīdamāhu (ka.), saddhā hi tam udānantidamāhu (syā. kam pi.)].

Udānapāli niṭhitā.